

**REGIONALNI RAZVOJNI PROGRAM
PRIMORSKO-NOTRANJSKE REGIJE
za obdobje 2021-2027**

Osnutek strateškega dela

Območje priprave RRP Primorsko-notranjske regije:

Občina Bloke
Občina Cerknica
Občina Ilirska Bistrica
Občina Loška dolina
Občina Pivka
Občina Postojna

Pripravljalec:

RRA Zeleni kras, d.o.o.
Prečna ulica 1, 6257 Pivka
Tel. št.: +386 5 721 2240, info@rra-zk.si
www.rra-zk.si, www.zelenikras.si

Vodja priprave: mag. Boštjan Požar
s sodelavci RRA Zeleni kras, d.o.o.

in

Razvojni svet Primorsko-notranjske regije (RSR)

Predsednik RSR: Marko Rupar

SEZNAM KRATIC

AJPES	Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve
ARRS	Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije
BDP	Bruto družbeni proizvod
BIRR	Bruto izdatek za raziskovalno-razvojno dejavnost
CLLD	Lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost
IKT	Informacijska komunikacijska tehnologija
IRO	Indeks razvojne ogroženosti
FDO	Funkcionalno degradirana območja
KRVS	Kohezijska regija Vzhodna Slovenija
KRZS	Kohezijska regija Zahodna Slovenija
NUTS	Standardna klasifikacija teritorialnih enot
OŠO	Odprto širokopasovno omrežje
OVE	Obnovljivi viri energije
PE	Populacijska enota
RDO	Regionalna destinacijska organizacija
RRA	Regionalna razvojna agencija
RRP	Regionalni razvojni program
RRP PNR	RRP Primorsko-notranjske regije za obdobje 2021-2027
RS	Republika Slovenija
SPRS	Strategija prostorskega razvoja Slovenije
SRIP	Strateško razvojno-inovacijsko partnerstvo
SRS	Strategija razvoja Slovenije
STO	Slovenska turistična organizacija
SURS	Statistični urad Republike Slovenije
SWOT	Analiza prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti
UMAR	Urad za makroekonomske analize in raziskave
URE	Učinkovita raba energije
ZSRR-2	Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja

KAZALO

1. UVOD	6
1.1. Zakonski in institucionalni okvir	6
1.2. Postopek priprave RRP	7
1.3. Organizacija priprave RRP	8
2. ANALIZA REGIONALNIH RAZVOJNIH POTENCIALOV	10
2.1. Predstavitev Primorsko-notranjske regije	10
2.2. Analiza stanja	12
2.2.1. Gospodarstvo	12
2.2.2. Človeški viri in širši družbeni razvoj	13
2.2.3. Turizem	15
2.2.4. Podeželje	18
2.2.5. Okolje	20
2.2.6. Infrastruktura	23
2.3. Opredelitev ključnih razvojnih ovir in prednosti regije	25
2.3.1. Gospodarstvo	25
2.3.2. Človeški viri in širši družbeni razvoj	26
2.3.3. Turizem	29
2.3.4. Podeželje	29
2.3.5. Okolje	31
2.3.6. Infrastruktura	31
2.4. Razvojni položaj regije v slovenskem in mednarodnem prostoru	32
3. Vizija Primorsko-notranjske regije	33
3.1. Razvojna specializacija in razvojne prioritete Primorsko-notranjske regije	33
4. Strateški razvojni cilji Primorsko-notranjske regije	36
4.3.1. Gospodarstvo	36
4.3.2. Človeški viri in širši družbeni razvoj	37
4.3.3. Turizem	38
4.3.4. Podeželje	38
4.3.5. Okolje	38
4.3.6. Infrastruktura	39

KAZALO TABEL

Slika 2.1.: Primorsko-notranjska regija v okviru Kohezijske regije Vzhodna Slovenija.....	11
Slika 2.2.: Kazalniki IRO v Primorsko-notranjski regiji v letu 2018 (UMAR, 2018).....	11
Slika 2.3.: Število ekoloških kmetij po občinah Primorsko-notranjske regije v letu 2012 in 2019.....	19
Slika 2.4.: Izplačila vseh ukrepov PRP od 2014-2019 po občinah.....	20
Tabela 2.1.: Izbrani okoljski kazalnik v Primorsko-notranjski regiji.....	21

1. UVOD

Regionalni razvojni program (v nadaljevanju: RRP) predstavlja temeljni programski in izvedbeni dokument na regionalni ravni (Ur. l. RS št. 20/11, 57/12, 46/16; v nadaljevanju: ZSRR-2). Namen priprave RRP je uskladiti razvojne cilje na identificiranih razvojnih področjih v regiji, določiti instrumente in vire za njihovo uresničevanje ter tako prispevati k uveljavitvi interesov ključnih razvojnih partnerjev pri spodbujanju razvoja regije ter k identifikaciji razvojnih projektov, ki najbolj prispevajo k temu.

RRP Primorsko-notranjske regije za obdobje 2021-2027 (v nadaljevanju: RRP PNR) bo pripravljen za geografsko območje Primorsko-notranjske statistične regije, ki zajema šest občin: Bloke, Cerknica, Ilirska Bistrica, Loška dolina, Pivka in Postojna. Programsko obdobje za izvajanje regionalne politike je enako obdobju vsakokratne finančne perspektive EU in je določeno z zakonodajo EU. Aktualni RRP, ki je zaobsegal obdobje od 2014 do 2020 bo nasledil novi RRP, ki bo pripravljen za obdobje 2021-2027.

V pričujočem dokumentu predstavljamo strateški del RRP PNR, ki v skladu z določili 13. člena ZSRR-2 vsebuje analizo regionalnih razvojnih potencialov, opredelitev ključnih razvojnih ovir in prednosti regije, razvojne cilje in prioritete regije v programskem obdobju ter določitev razvojne specializacije regije.

1.1. Zakonski in institucionalni okvir

Zakonsko podlago za pripravo RRP predstavljata ZSRR-2, ki v svojem 13. členu določa namen in okvirno vsebino RRP ter 4. člen Uredbe o regionalnih razvojnih programih (Ur. l. RS št. 69/12, 78/15; v nadaljevanju: Uredba o RRP), ki v tem členu določa vsebino RRP. Uredba o RRP izpostavlja skladnost RRP s strategijo razvoja Slovenije in razvojnimi politikami, z državnim strateškim prostorskim aktom ter z varstvenimi in razvojnimi dokumenti zavarovanih in varovanih območij. Regionalna politika se tako načrtuje z naslednjimi, medsebojno usklajenimi dokumenti:

Strategija razvoja Slovenije 2030 predstavlja krovni razvojni dokument na državni ravni. Osrednji cilj strategije je zagotoviti kakovostno življenje za vse, uresničuje pa se preko uravnoteženega gospodarskega, družbenega in okoljskega razvoja, kar ustvarja pogoje in priložnosti za sedanje in prihodnje rodove. Strategija določa pet strateških usmeritev in dvanajst med seboj povezanih razvojnih ciljev, s čimer postavlja srednjeročni temelj za razvoj države. Strategiji naj bi sledile področne oziroma sektorske strategije, regionalne in občinske strategije ter tudi programi in operativni izvedbeni ukrepi.

Strategija prostorskega razvoja Slovenije (v nadaljevanju: SPRS) je temeljni strateški prostorski dokument, ki zasleduje koncept vzdržnega prostorskega razvoja. SPRS se načrtuje do leta 2050 in predstavlja krovni dokument za usmerjanje prostorskega razvoja v Sloveniji. To je tudi osnova za usklajevanje sektorskih politik, ki pa je – zaradi zamud pri pripravi SPRS – v času priprave osnutka strateškega dela RRP PNR oteženo. Iz strokovnih podlag SPRS izhaja, da bo temeljno načelo in vodilo, ki mu bo pri usmerjanju prostorskega razvoja v Sloveniji strategija sledila, trajnostni prostorski razvoj, saj je prostor omejena dobrina, ki zahteva skrbno usklajevanje javnih koristi in zasebnih interesov ter dolgoročno naravnano prostorsko načrtovanje. Med prioritetami načrtovanega prostorskega razvoja

so: enakovredna vključenost Slovenije v evropski prostor, policentrični urbani sistem in regionalni prostorski razvoj, kakovostni bivalni pogoji, vitalna in urejena mesta, usklajeni razvoj širših mestnih območij, povezan in usklajen razvoj prometnega in poselitvenega omrežja ter izgradnja gospodarske javne infrastrukture, vitalnost in privlačnost podeželja, krepitev prepoznavnosti kakovostnih naravnih in kulturnih značilnosti krajine ter prostorski razvoj v območjih s posebnimi potenciali in problemi.

Varstveni in razvojni dokumenti zavarovanih in varovanih območij: V Primorsko-notranjski regiji je več varovanih in zavarovanih območij v okviru gozdnih površin. Za različne zavarovane gozdne površine veljajo gozdno gospodarski načrti, ki jih pripravlja Zavod za gozdove RS za obdobje 10-ih let. V teh načrtih so zajete informacije o gospodarjenju in varovanju opredeljenih površin znotraj zavarovanih območij. Notranjski regijski park ima za odprte površine, tiste, ki niso poraščene z gozdom. Podrobnejši načrt upravljanja za projektno območje presihajoče Cerkniško jezero, kjer so opredeljene upravljalne osnove, prednostni habitatni tipi, varstveni cilji in ukrepi ter usmeritve in ukrepi za doseganje varstvenih ciljev. Krajinski park Pivška presihajoča jezera za enkrat nima načrta upravljanja, pripravljen pa je dokument »Usmeritve za upravljanje in varstvo kulturne krajine« v krajinskem parku.

Poleg navedenega bomo pri pripravi RRP PNR upoštevali tudi ostala razvojna izhodišča:

Programska izhodišča Evropske kohezijske politike 2021–2027, ki izhajajo iz objavljenega Predloga o večletnem finančnem okviru 2021–2027 (maj 2018). Zakonodajni sveženj na področju kohezijske politike prehaja iz enajst tematskih ciljev v trenutnem programskem obdobju na pet ciljev politik (CP) z opredeljenimi specifičnimi cilji in omejuje porabo sredstev na n+2:

- CP 1: pametnejša Evropa s spodbujanjem inovativne in pametne gospodarske preobrazbe;
- CP 2: bolj zelena, nizkoogljična Evropa s spodbujanjem prehoda na čisto in pravično energijo, zelene in modre naložbe, krožno gospodarstvo, prilagajanje podnebnim spremembam ter preprečevanje in upravljanje tveganj;
- CP 3: bolj povezana Evropa z izboljšanjem mobilnosti in regionalne povezanosti IKT;
- CP 4: bolj socialna Evropa za izvajanje evropskega stebra socialnih pravic;
- CP 5: Evropa, ki je bližje državljanom, in sicer s spodbujanjem trajnostnega in celostnega razvoja mest, podeželja in obalnih območij ter lokalnih pobud.

Skladno z opredeljenimi specifičnimi cilji politike EU, bo tudi Republika Slovenija pristopila k pripravi t. i. **Naložbenih potreb Republike Slovenije za obdobje 2021-2027**, katerih dopolnjena različica bo predstavljena predvidoma v januarju 2020. RRP PNR bo zagotavljal zakonsko določeno skladnost tudi v primeru teh strateških dokumentov.

1.2. Postopek priprave RRP

Minimalno obvezno strukturo in metodologijo priprave in izvedbe ter način spremljanja in vrednotenja učinkov RRP določa Uredba o RRP. Pri pripravi sodelujejo:

- **Regionalna razvojna agencija** (v nadaljevanju: RRA) opravlja strokovne, tehnične in administrativne naloge pri pripravi RRP v sodelovanju z drugimi strokovnimi institucijami v regiji;
- **Razvojni svet regije** (v nadaljevanju: RSR) je organ usklajevanja razvojnih pobud in interesov v regiji. Člani sveta so predstavniki občin, gospodarstva v regiji ter nevladnih organizacij. RSR sprejme sklep o pripravi RRP, program priprave RRP, potrjuje predloge regijskih projektov, podpisuje dogovor o razvoju regije ter sprejema letna in končna poročila o izvajanju RRP, ki jih pripravi RRA. Razvojni svet Primorsko-notranjske regije je Program priprave RRP obravnaval dne 18. 9. 2018, istega dne je potrdil tudi sklep o pripravi RRP;
- **Svet regije** mora naknadno potrditi odločitev razvojnega sveta regije o RRP in dogovoru za razvoj regije. Svet regije sestavljajo vsi župani v regiji.

1.3. Organizacija priprave RRP

V Primorsko-notranjski regiji proces priprave novega RRP pomeni priložnost za okrepitev že vzpostavljenih povezav med relevantnimi razvojnimi partnerji v regiji, hkrati pa predstavlja izhodišče za vzpostavitev novih partnerstev in sodelovanja na ravni regije. Potreba po močnem in konstruktivnem regijskem partnerstvu je namreč tudi v prihajajočem obdobju vedno bolj izrazita in osredotočena na pripravo skupnih iniciativ, s katerimi bi prispevali k uresničevanju regijskih razvojnih ciljev. RRP PNR tako za regijo predstavlja neke vrste povezovalni element pri opredeljevanju razvojnih potencialov Primorsko-notranjske regije v programskem obdobju 2021-2027 med občinami, gospodarstvom, nevladnimi organizacijami, izobraževalno sfero in ostalimi partnerji v regiji ter med kohezijskima regijama in Vlado RS na nacionalni ravni.

Priprava RRP se je formalno začela dne 18. 9. 2019, ko je Razvojni svet Primorsko-notranjske regije potrdil Program priprave RRP Primorsko-notranjske regije za obdobje 2021-2027. V začetku leta 2019 smo sodelavci RRA Zeleni kras pripravili analizo stanja ter pregled uresničevanja ciljev iz RRP PNR 2014-2020. Na tej osnovi smo pristopili k skupnem programiranju na ravni Kohezijske regije V Slovenija (NUTS 2), katere del predstavlja tudi Primorsko-notranjska regija. Predstavniki Primorsko-notranjske regije smo svoje interese predstavljali tudi tekom teritorialnega dialoga z različnimi resorji, z namenom usklajevanja prioritet regije in naložbenih prioritet resorjev ter upoštevanja usmeritev s strani Evropske komisije. 13. 12. 2019 smo izvedli regijski posvet o razvojnih potencialih, v okviru katerega so potekale delavnice s predstavniki prenovljenih Odborov RSR Primorsko-notranjske regije. Udeleženci so podali pripombe na SWOT analize po posameznih razvojnih področjih ter opredelili ključne izzive regije. Na tej osnovi smo sodelavci RRA Zeleni kras pripravili predlog ciljev in posameznih ukrepov po področjih, ki so vključena v osnutek strateškega dela RRP. Slednji bo posredovan v mnenje Ministrstvu RS za gospodarski razvoj in tehnologijo do dogovorjenega roka, 31. 12. 2019. Skladno z Operativnim načrtom o sodelovanju ministrstev pri pripravi regionalnih razvojnih programov 2021-2027 se v letu 2020 pričakuje še dodatno usklajevanje z deležniki na ravni Primorsko-notranjske regije, čemur bo sledila tudi ponovna revizija pričujočega osnutka strateškega dela RRP. Vsekakor pa bo večji del aktivnosti v letu 2020 usmerjen v pripravo programskega dela RRP, z oblikovanjem in pripravo strateških razvojnih projektov Primorsko-notranjske regije. Priprava končnega dokumenta RRP PNR bo sledila časovnici na nacionalni ravni, opredeljeni v že omenjenem Operativnem načrtu o sodelovanju ministrstev pri pripravi regionalnih razvojnih programov za obdobje 2021-2027.

Priprava RRP temelji na sodelovanju med RRA, odločevalskimi strukturami na ravni regije (RSR Primorsko-notranjske regije z odbori, Svet Primorsko-notranjske regije) ter ostalimi aktivnimi regijskimi razvojnimi partnerji (Regionalna razvojna mreža Primorsko-notranjske regije). Pri tem so naloge sodelujočih pri pripravi RRP naslednje:

- RRA Zeleni kras, d.o.o.: vodi in pripravlja RRP, koordinira aktivnosti za pripravo RRP, vzpostavlja razvojna partnerstva, pravočasno sprejme ustrezne strokovne odločitve, pripravlja poročila o izvajanju RRP, opravlja strokovna, administrativna, tehnična in druga opravila za pravočasen sprejem RRP, seznaja javnosti, izvaja promocijo in pripravlja informacijska gradiva in publikacije;
- Razvojni svet Primorsko-notranjske regije z odbori: sprejme Sklep o začetku priprave RRP ter potrdi Program priprave RRP, vodi in usmerja pripravo RRP in ga sprejme, spremlja izvajanje RRP;
- Svet Primorsko-notranjske regije: aktivno sodeluje pri pripravi področnih programov in projektov ter njihovih prioritet, potrdi odločitev Razvojnega sveta Primorsko-notranjske regije o sprejemu RRP;
- člani Regionalne razvojne mreže Primorsko-notranjske regije in ostali razvojni partnerji v regiji (GZS Regionalna zbornica Postojna; LAS Društvo za razvoj podeželja med Snežnikom in Nanosom; LAS Notranjska; Regijsko stičišče nevladnih organizacij Primorsko-notranjske regije BOREO; Srednja gozdarska in lesarska šola Postojna; Šolski center Postojna; Zavod Znanje Postojna; Lokalni pospeševalni center Pivka; Zavod za turizem Pivka; Javni zavod za kulturo in turizem grad Snežnik; Notranjski regijski park; NEC Cerknica; OZS Območna obrtno-podjetniška zbornica Postojna; OZS Območna obrtno-podjetniška zbornica Ilirska Bistrica; OZS Območna obrtno-podjetniška zbornica Cerknica; Zavod za zaposlovanje, OS Koper, Urad za delo Sežana, Ilirska Bistrica, Postojna; Zavod za zaposlovanje, OS Ljubljana, Urad za delo Cerknica, Logatec Vrhnika; Center za socialno delo Primorsko-notranjske regije, enote Postojna, Ilirska Bistrica in Cerknica; Kmetijsko gozdarski zavod Nova Gorica; Kmetijsko gozdarski zavod Ljubljana; ZGS Območna enota Postojna; Zavod RS za varstvo narave OE Nova Gorica; Zavod RS za varstvo narave OE Ljubljana): sodelujejo pri pripravi strateškega in programskega dela RRP, pri izvedbi delavnic ter oblikovanju in izvajanju regijskih programov in projektov;
- državne institucije preko nacionalnih delovnih skupin za razvojno načrtovanje: sodelujejo pri umeščanju regijskih prioritet v nacionalne strateške dokumente in programe;
- širša zainteresirana javnost: sodeluje s predlogi regijskih programov in projektov ter z mnenji in stališči o posameznih programih in projektih.

2. ANALIZA REGIONALNIH RAZVOJNIH POTENCIALOV

Analiza regionalni razvojnih potencialov temelji na analizi uresničevanja ciljev, opredeljenih v okviru RRP Primorsko-notranjske regije za obdobje 2014-2020 ter na analizi stanja na posameznih razvojnih področjih, glede na trenutno dostopne podatke¹. Predstavljena analiza še ni celovita, zaradi več razlogov: na različnih področjih obravnave je zaznati veliko raznolikost podatkov, zaradi neažurnosti zbiranja podatkov (na nekaterih področjih so zadnji dostopni podatki šele iz leta 2016), kar vpliva na jasnost predstave o stanju na posameznih razvojnih področjih v regiji; opaziti je trend vedno večje odsotnosti zbiranja podatkov na ravni statističnih regij (NUTS 3), v vedno večji meri so izpostavljeni le še podatki na ravni kohezijskih regij (NUTS 2), kar dodatno onemogoča opredelitev analize stanja v Primorsko-notranjski regiji; posamezne kazalce, ki so bili izpostavljeni v aktualnem RRP, se ne meri več, zaradi česar opredelitev stanja na področjih, kjer je to tako, ni več mogoča.

Da bi zagotovili kar se da ustrezno analizo regionalnih razvojnih potencialov smo zato omenjeni analizi nadgradili s poglobljeno razpravo z deležniki, ki smo jo organizirali v sodelovanju s člani Odborov Razvojnega sveta Primorsko-notranjske regije v okviru regionalnega posveta o regijskih razvojnih potencialih (december 2019). Razdeljeni po posameznih področjih, so člani omenjenih Odborov in ostali zainteresirani udeleženci regijskega posveta pregledali pripravljene analize, izpostavljene prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti na posameznih področjih ter skupaj izoblikovali jasno predstav o razvojnih izzivih, s katerimi se bo Primorsko-notranjska regija morala soočiti v prihodnje.

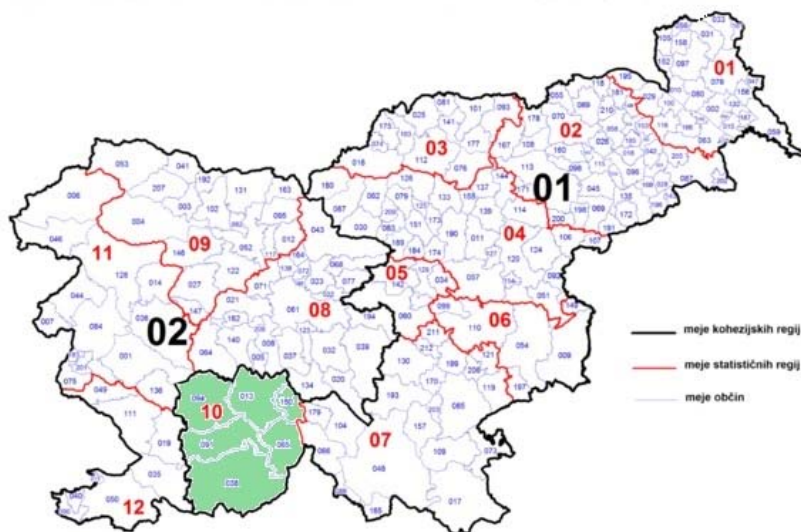
2.1. Predstavitev Primorsko-notranjske regije

Primorsko-notranjska regija s 52.334 prebivalci predstavlja eno izmed najmanjših regij v Sloveniji, z le 2,53 % vseh prebivalcev v državi.

Regija je del Kohezijske regije Vzhodna Slovenija (v nadaljevanju: KRVS) in vključuje šest občin: Bloke, Cerknica, Ilirska Bistrica, Loška dolina, Pivka in Postojna. Regijo zaznamuje ugodna geografska lega: nahaja se na jugozahodnem delu Slovenije, v neposredni bližini štirih, sicer gospodarsko bolj razvitih slovenskih regij oz. blizu državne meje (Italije in Hrvaške). Struktura prometnih povezav med Primorsko-notranjsko in drugimi regijami je izjemno ugodna, zaradi razvitosti državne železniške in cestne infrastrukture, ki omogoča dostop do kar petih večjih gospodarskih centrov v obsegu manj kot 150 km (Trst, Reka, Koper, Nova Gorica in Ljubljana).

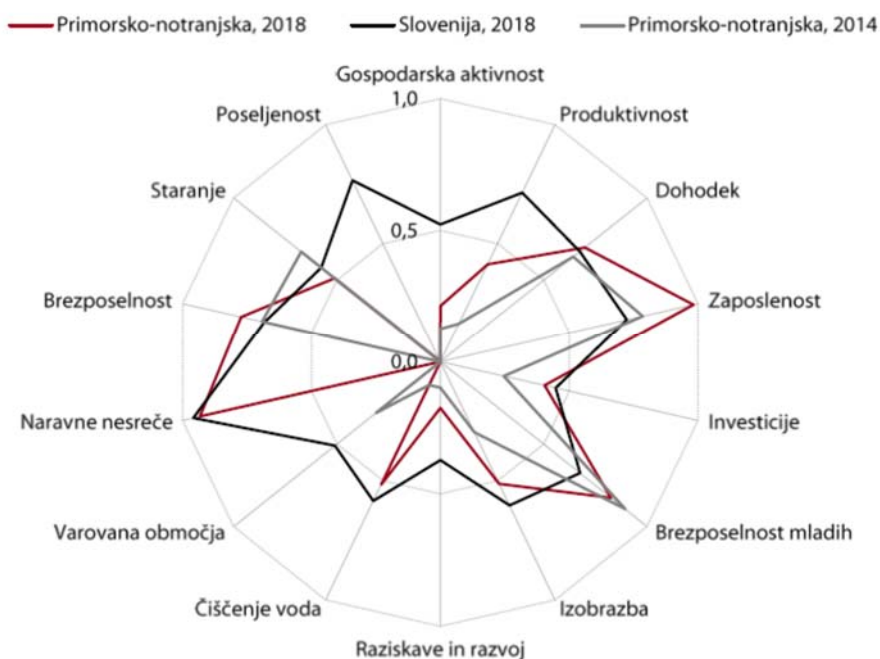
¹ Podatki so pridobljeni predvsem iz naslednjih virov: SURS, SI.STAT portal, AJPES, UMAR, Zavod RS za zaposlovanje, Nacionalni inštitut za javno zdravje, Inštitut RS za socialno varstvo, Stanovanjski sklad RS, Eko sklad idr.

Slika 2.1.: Primorsko-notranjska regija v okviru Kohezijske regije Vzhodna Slovenija

Primorsko-notranjska regija sodi med razvojno bolj ogrožene regije, med razvojno ogroženimi regijami si s podravsko regijo deli tretje mesto. Za Primorsko-notranjsko regijo velja, da ima večina kazalnikov IRO pod slovenskim povprečjem (glej sliko 2.2.). Poleg nizkega kazalnika poseljenosti, ji stopnjo razvojne ogroženosti povišuje tudi visok delež varovanih območij in nizek delež sredstev za raziskave in razvoj. Regija ima tudi nizek BDP na prebivalca, saj dosega manj kot tri četrtine slovenskega povprečja po tem kazalniku.

Slika 2.2.: Kazalniki IRO v Primorsko-notranjski regiji v letu 2018 (UMAR, 2018)

Pozitivno pa Primorsko-notranjska regija izstopa po zaposlenosti. V letu 2017 je bilo delovno aktivnega že 70 % delovno sposobnega prebivalstva, po čemer jo presega le še Gorenjska razvojna regija. Glede na leto 2014 so v regiji opazna izboljšanja, saj ima večina kazalnikov boljše vrednosti, predvsem to velja za kazalnike zaposlenosti, brezposelnosti in produktivnosti. Povečal pa se je tudi delež odpadnih voda, ki so prečiščene s sekundarno in terciarno stopnjo čiščenja. Izboljšani kazalniki so vplivali na nižji indeks IRO in s tem na boljšo uvrstitev med regijami. Tako regija v 2018 ni več druga, ampak tretja najbolj razvojno ogrožena regija v Sloveniji.

2.2. Analiza stanja

V nadaljevanju predstavljamo analizo uresničevanja ciljev po področjih, opredeljenih v RRP Primorsko-notranjske regije za obdobje 2014-2020. Kjer je to mogoče, je analiza nadgrajena z oceno stanja bodisi na osnovi razpoložljivih podatkov bodisi na osnovi subjektivne ocene pripravljalcev analize oz. ostalih regijskih deležnikov.

2.2.1. Gospodarstvo

Hkrati z izboljševanjem gospodarskih razmer na ravni Slovenije po letu 2014 se izboljšujejo gospodarske razmere tudi v slovenskih regijah. Glede na razpoložljive kazalnike, s katerimi smo v programskem obdobju merili konkurenčnost gospodarstva Primorsko-notranjske regije lahko rečemo, da **se je stanje izboljšalo**. Bruto dodana vrednost na zaposlenega v regiji se je v primerjavi z vrednostjo iz leta 2013 (32.667 Eur/zaposlenega) povečala na 36.823 Eur/zaposlenega v letu 2017. Prav tako je prišlo do porasta regijskega BDP, ki je že presegel zastavljeno vrednost (15.450 Eur/prebivalca). Kazalnik je leta 2017 znašal 15.005 Eur/prebivalca, kljub temu pa se delež regijskega BDP v nacionalnem BDP ni bistveno spremenil (povečanje iz 1,8 % v letu 2013 na 1,88 % v letu 2016). EBITDA, EBIT, neto marža in delež prodaje na tujih trgih so se v povprečju izboljšali za cca. 2 odstotni točki. V preučevanem obdobju se je donosnost kapitala (ROE) iz 6,1 % povečala za 5,6 odstotnih točk.

Primorsko-notranjska regija glede na ostale regije **zaostaja pri podjetniški aktivnosti**. Po podatkih SURS je bilo v letu 2017 število registriranih podjetij v regiji 4.449, v KRVS 85.057 (povprečje 10.632 podjetij na statistično regijo), v KRZS pa 110.699 podjetij oz. 27.667 podjetij na statistično regijo. Prihodek podjetij v Primorsko-notranjski regiji je v letu 2017 znašal 1,5 mrd Eur, kar je le 3,6 % od prihodka vseh podjetij v KRVS in 1,4 % prihodka vseh podjetij v Sloveniji. Bruto investicije v osnovna sredstva v regiji so se v primerjavi z letom 2013, ko je bila vrednost le-teh 40 mio Eur, povečale na 86 mio Eur v letu 2017. Posledično se je izkazala **potreba po urejanju novih prostorov za poslovno rabo** (širjenje poslovnih con, urejanje novih poslovnih con, industrijskih inkubatorjev ...).

Podatki AJPes kažejo, da so registrirane gospodarske družbe in samostojni podjetniki konec leta 2017 zaposlovali več ljudi (9.440) kot v letu 2013, ko so zaposlovali skupaj 8.867 ljudi, kar je spodbuden podatek, ki kaže na **rast števila delovnih mest v regiji**. Hkrati pa podatki kažejo, da ob naraščanju števila registriranih gospodarskih družb **upada število registriranih podjetnikov**, kar je zaskrbljujoče, saj nakazuje na zmanjšano podjetniško aktivnost in večjo naklonjenost ljudi k tradicionalnim vrstam zaposlitve. Gre za pomemben izziv, ki ga velja izpostaviti tudi v prihajajočem programskem obdobju.

Tudi na področju spodbujanja družbene odgovornosti v regijskem gospodarstvu se kaže manjši napredek: leta 2017 so bila v regiji registrirana 4 socialna podjetja, medtem, ko v letu 2013 ni bilo nobenega. Leta 2018 so bili v Primorsko-notranjski regiji registrirani tudi 1 zaposlitveni center in 4 invalidska podjetja. Število slednjih se je sicer v primerjavi z letom 2013 zmanjšalo za 2.

Napredek se kaže tudi pri razvoju podpornega okolja za gospodarstvo in podjetništvo, ki se je v Primorsko-notranjski regiji v preteklih letih okrepilo. V Postojni je začel delovati podjetniški inkubator, vzpostavljena je bila točka SPOT svetovanje, s sedežem v Cerknici in z izpostavami v Postojni in Ilirski Bistrici, svoje delo nadaljuje regionalna zbornica GZS v Postojni, podjetniško podporo v sodelovanju z Občinami iz Primorsko-notranjske regije nudi tudi RRA Zeleni kras. Nadalje, v aktualnem programskem obdobju so podporne organizacije na področju podjetništva naredile korak proti povezovanju svojih aktivnosti in oblikovanju skupnih kakovostnih storitev za razvoj podjetništva. To sicer ostaja razvojni izziv tudi v prihodnje, ne glede na navedeno, pa opisano stanje ocenjujemo kot pozitivno.

Najmanjši napredek je v Primorsko-notranjski regiji zaznati na področju spodbujanja razvojne in raziskovalne dejavnosti. V letu 2016 v regiji beležimo najnižji odstotek bruto domačih izdatkov za raziskovalno-razvojno dejavnost v Sloveniji, ki znaša 0,6 % (v letu 2013 je znašal 1,7 %). V primerjavi z ostalimi statističnimi regijami smo tako zaostali za tri mesta, za Koroško, Zasavjem in Posavjem. Drastičen je tudi upad deleža državnih virov v BIRR, ki je iz 25 % v letu 2013 upadel na 1,9 %, povečal se je delež virov gospodarskih družb v BIRR iz 74 % v letu 2013 na 97,3 % v letu 2016. V visokem šolstvu v Primorsko-notranjski regiji ni vlaganj v raziskovalno-razvojno dejavnost, prav tako ni zaznati virov zasebnih nepridobitnih institucij. Manjše povečanje beležimo pri deležu virov iz tujine v regijskem BIRR, ki je v letu 2016 znašal 0,8 %. Regija močno zaostaja tudi v številu raziskovalcev (v EPDČ) glede na stanje v Sloveniji: v letu 2016 beležimo 1 % raziskovalcev (povečan iz 0,9 % v letu 2013), kar je sicer več kot v Pomurju, Posavju in na Koroškem. V evidenci ARRS je vpisanih 13 podjetij, ki so registrirali tudi lastno razvojno ali raziskovalno skupino, regijska podjetja so nekoliko bolj aktivna tudi pri črpanju EU sredstev na področju raziskovalno-razvojne dejavnosti: v obdobju od 2014 do 2019 je bilo uspešno odobrenih 8 projektov, v skupni vrednosti 4.696.217 Eur. V regiji deluje razvojni center Intech-les, nekaj regijskih podjetij je vključenih tudi v t. i. SRIPe, vendar v večini primerov gre za vsebinsko in finančno nizko stopnjo udeležbe v partnerstvu, kar v prihodnje ostaja pomemben razvojni izziv.

2.2.2. Človeški viri in širši družbeni razvoj

Ocena doseganja ciljev na področju človeških virov in širšega družbenega razvoja kaže na **dober razvojni napredek na tem področju v obdobju 2014-2020**, čeprav posamezni razvojni izzivi še ostajajo in bo treba v prihajajočem programskem obdobju še naprej intenzivno delati za njihov razvoj. V programskem obdobju 2014-2020 je področje razvoja človeških virov v Primorsko-notranjski regiji vključeval dva obsežna programa RRP 2014-2020, eden z ukrepi, ki se nanašajo na spodbujanje razvojnega potenciala človeških virov ter drugi z ukrepi, ki se nanašajo na večanje kakovosti življenja v regiji. V okviru obeh programov so bili izpostavljeni sledeči razvojni cilji:

- zmanjšati razkorak med ponudbo izobraževanja in usposabljanja in potrebami trga dela,
- spodbuditi kreiranje in prilagodljivost (novih) delovnih mest,
- zagotoviti dostopno in kakovostno vzgojo ter izobraževanje za vse ciljne skupine,

- spodbuditi vključevanje v različne oblike izobraževanja, usposabljanja, vseživljenjskega učenja in na trg dela,
- izboljšati izobrazbeno strukturo regijskega prebivalstva,
- zagotavljati in ohranjati enake možnosti,
- zmanjšati brezposelnost,
- zvišati stopnjo zaposlenosti delovno aktivnega prebivalstva,
- aktivirati delovno sposobno prebivalstvo in povečati obseg delovne aktivnosti,
- spodbuditi kreiranje in prenos znanja znotraj in med delovnimi organizacijami,
- spodbuditi štipendiranje za potrebe regijskega gospodarstva,
- spodbuditi podjetniško miselnost,
- izboljšati kakovost življenja v regiji,
- ohraniti in izboljšati zdravje prebivalcev regije,
- zagotoviti kakovostne zdravstvene storitve,
- znižati stopnjo revščine in socialno izključenost v regiji,
- promovirati in spodbujati solidarnost in
- spodbuditi športno-rekreativne aktivnosti in zdrav način življenja vseh družbenih skupin.

Podatki kažejo na **nadaljevanje trenda staranja prebivalstva**, ki pomembno vpliva tako na trg dela kot na storitve za zagotavljanje kakovosti življenja (zdravstvo, socialne storitve, oskrba starejših itd.). Gre za dejavnik, ki znatno pogojuje aktivnosti na obravnavanem razvojnem področju in pomembno vpliva tudi na stopnjo uspešnosti pri uresničevanju razvojnih načrtov. Ob navedenem v Primorsko-notranjski regiji beležimo zmanjšanje naravnega prirasta (medtem, ko je v letu 2013 ta znašal 1,25, v letu 2018 beležimo znaten upad na -1,38) ter velik porast selitvenega prirasta (v letu 2013 je ta znašal 0,2, v letu 2018 pa 5,8), kar spreminja tudi značilnosti prebivalstva in posledično obliko regijskega razvoja na področju človeških virov in širšega družbenega razvoja. Skladno s subjektivno oceno Odbora RSR za človeške vire in širši družbeni razvoj predvsem zaradi povečanega selitvenega prirasta beležimo tudi **povečano potrebo po ustreznejši stanovanjski politiki** ter po **okrepitvi podpore pri usklajevanju zasebnega in poklicnega življenja**.

Na področju izobraževanja in usposabljanja ugotavljamo, da se v regiji zmanjšuje število prebivalcev, vključenih v terciarno izobraževanje, kar je nasprotno od zastavljenega cilja: v letu 2013 je bilo v regiji 2366 študentov, kar predstavlja 4 % vseh prebivalcev, v letu 2017 pa kar 587 manj (1779 študentov) oz. le še 3,4 % vseh prebivalcev v regiji. V preučevanem programskem obdobju se je sicer v regiji povečalo število izvajalcev izobraževalnih programov v regiji (iz 2 v letu 2013 na 5 v letu 2018), prav tako tudi število izobraževalnih programov (iz 42 v letu 2013 na 70 v letu 2018), kar je spodbudno. Povečano je tudi število programov za vseživljenjsko učenje, glede na subjektivno oceno Odbora RSR za človeške vire in širši družbeni razvoj, narašča tudi število udeležencev in t. i. vključitev v tovrstne programe. Navedene informacije kažejo na razvojno napredovanje na področju izobraževanja in usposabljanja, med razvojnimi izzivi pa kljub temu ostaja **skrb za zagotavljanje visoko izobraženih in kompetentnih kadrov, ki bodo prilagojeni potrebam delodajalcev**. Izobraževanje še vedno igra veliko vlogo pri nadaljnji spodbudi h kompetentnosti prebivalstva za ohranjanje visoke kakovosti življenja in življenjske vitalnosti, kar pa v regiji ocenjujemo kot dobro razvito področje.

Delovna aktivnost regijskega prebivalstva je v primerjavi z letom 2013 ostala na približno enaki ravni (31,5 % v letu 2017), stopnja registrirane brezposelnosti v regiji pa se je iz 12,8 % v letu 2013 zmanjšala na 6,7 % v oktobru 2018. Glede na ugodno gospodarsko situacijo ti podatki sicer niso presenetljivi, gre pa za razvojni nivo, ki ga želimo v regiji ohranjati tudi v prihodnje oz. **še povečati trend zmanjševanja stopnje brezposelnosti**. Odstotek brezposelnih v starostni skupini nad 50 let se je, kljub upadu splošne stopnje brezposelnosti, povečal iz 11,7 % v letu 2013 na 12,3 % v oktobru 2018. Podatek kaže na **še vedno prisotno problematiko zaposlovanja starejše delovne sile**: ta skupina postaja vedno številčnejša, kar nakazuje na pomembnost obravnave te specifične delovne sile. Hkrati pa je spodbuden podatek, da se je znižal delež brezposelnih s srednješolsko ali poklicno izobrazbo, za kar 22,35 odstotnih točk (iz 49,5 % v letu 2013 na 27,15 % v letu 2017), kar kaže tudi na večjo absorpcijsko zmogljivost delodajalskih organizacij. Ob tem pa je treba dodati še, da v Primorsko-notranjski regiji v letu 2018 beležimo kar 39,7 % delovnih migrantov, ki odhajajo na delo zunaj regije prebivališča, kar nas postavlja na drugo mesto med regijami v Sloveniji ter daleč nad slovenskim povprečjem, ki znaša 19,6 %. To nakazuje na **pomen ustvarjanja novih delovnih mest v regiji**, kar predstavlja velik razvojni izziv v prihajajočem programskem obdobju.

Med pomembnimi instrumenti za spodbujanje zaposlovanja v Primorsko-notranjski regiji izpostavljamo regijsko štipendijsko shemo, ki je kot **uspešen instrument** prepoznana tudi med njenimi uporabniki v regiji. Število štipendistov in delodajalcev, vključenih v regijsko štipendijsko shemo je znatno preseгло zastavljene cilje: v shemo je bilo konec leta 2018 vključenih 215 štipendistov in 54 delodajalcev (v letu 2013 pa je bilo vključenih 179 štipendistov in 39 delodajalcev). Gre za instrument, ki ga velja ohranjati tudi v prihodnje, glede na izraženo subjektivno oceno stanja v Primorsko-notranjski regiji pa ga je treba **dopolniti in nadgraditi tudi z ostalimi podobnimi aktivnostmi**.

Na področju spodbujanja širšega družbenega razvoja beležimo zmeren napredek pri ohranjanju in izboljšanju zdravja prebivalcev v regiji, z zagotavljanjem kakovostnih zdravstvenih storitev. Po eni strani v regiji beležimo pridobitev novih zdravstvenih storitev (npr. Center za duševno zdravje otrok in mladostnikov, Dnevni center za otroke in mladostnike), po drugi strani pa je zaznati ukinjanje posameznih zdravstvenih storitev po celotni regiji, s čimer se povečuje nedostopnost zdravstvenih storitev in centralizacija le-teh. Nespremenjeno in pod slovenskim povprečjem je ostalo tudi število zdravnikov in zobozdravnikov, število medicinskih sester in število babic na 100.000 prebivalcev pa je upadlo (iz 4,6 v letu 2013 na 1,4 v letu 2017 in iz 22,9 v letu 2013 na 20,9 v letu 2017). Število slednjih je sicer še vedno nad slovenskim povprečjem, zahvaljujoč delujoči regijski Bolnišnici za ženske bolezni. **Povečanje števila zdravstvenega osebja za zagotavljanje kakovostnih zdravstvenih storitev v regiji ter hkratna širitev dostopnosti zdravstvenih storitev vsem prebivalcem regije** je tako še vedno med razvojnimi izzivi Primorsko-notranjske regije tudi v prihodnje.

2.2.3. Turizem

Na področju razvoja turizma je v Primorsko-notranjski regiji zaznan **znaten napredek pri doseganju ciljev iz RRP za obdobje 2014-2020**. Največjo vlogo pri tem je imela uspešno vzpostavljena Regionalna destinacijska organizacija Postojnska jama-Zeleni kras (v nadaljevanju: RDO), ki se je v obdobju 2014-2019 še okrepila, tako statusno kot z okrepitevijo programov, ki jih nudi. Zato temu vidiku posvečamo nekoliko več pozornosti tudi pri prikazu aktualnega stanja.

Destinacija Zeleni kras je v 2017, v okviru nove Strategije trajnostne rasti slovenskega turizma 2017-2021 (v nadaljevanju: Strategija turizma), pridobila status ene od **34 vodilnih destinacij** v Sloveniji, kar pomeni, da je destinacija preko Modela makro destinacij² aktivno vključena v razvojne in promocijske aktivnosti Slovenske turistične organizacije (v nadaljevanju: STO) ter upravičena do možnosti prijave za razvojna in promocijska sredstva, namenjena krepitvi konkurenčnosti destinacij. Pridobljena sredstva v višini 160.000 EUR na prvem razpisu so predvsem izboljšala digitalno pojavnost ponudbe Zeleni kras na tujih trgih.

Zaradi povečanih pritiskov na naravno in družbeno okolje, ki jih prinaša povečana rast turizma, se tudi destinacija Zeleni kras sooča s potrebo po **še bolj uravnoteženem trajnostnem razvoju** ter **okrepitvi področja upravljanja destinacije** v smislu strateško premišljenega razvoja destinacije in usmerjenega upravljanja vseh elementov ponudbe in povpraševanja. Novi izzivi so narekovali pridobivanje in sprejemanje novih znanj, kompetenc in prioritet. Ta proces, ki se je v obravnavanem obdobju komaj začel, zahteva daljši čas, zato bo to prioriteta destinacije tudi v prihajajočem programskem obdobju. V 2019 je destinacija v skladu z omenjeno prioriteto **pristopila k zeleni shemi slovenskega turizma**. Gre za certifikacijsko shemo, ki pod krovno znamko SLOVENIA GREEN združuje vsa prizadevanja za trajnostni razvoj turizma v Sloveniji, destinacijam in ponudnikom ponudi konkretna orodja za oceno in izboljšanje trajnostnega delovanja in skozi znamko SLOVENIA GREEN to zeleno delovanje tudi promovira. Nominacija je narekovala pripravo analize ponudb, gibanja turističnih tokov in pripravo dokumentov, ki bodo predstavljali osnovo za nadaljnje delo. Veliko pozornosti je bilo namenjene tudi delu s turističnimi ponudniki, usmerjanju za pridobivanje nastanitvenih certifikatov na področju trajnosti in ekologije ter izobraževanju za kakovostno predstavitev destinacije. V procesu priprave dokumentacije ima velik pomen tudi lokalna skupnost oziroma njeni prebivalci, zato je bila izvedena temeljita analiza³ njihovih potreb, mnenj in želja na področju turizma v domačem okolju.

RDO je v obravnavanem obdobju v skladu z opredeljenimi funkcijami (razvojna, promocijska, distribucijska in operativna) izvajala vse temeljne programske naloge, to je povezovanje turističnih ponudnikov, razvoj integralnih turističnih produktov, organiziran skupen nastop na turističnih trgih, digitalni marketing, upravljanje lokalne vodniške službe ter usposabljanje deležnikov v turizmu. **Pomembna nadgradnja** je sledila v sredini leta 2018, ko smo dosedanjim funkcijam RDO na podlagi odločitve Sveta Primorsko-notranjske regije dodali še **prodajno funkcijo** in RRA Zeleni kras d.o.o. registrirali za opravljanje dejavnosti organiziranja turističnih aranžmajev (organizator potovanj) in dejavnosti prodaje turističnih aranžmajev (turistični agent), kar omogoča razvoj lastnih nišnih prodajnih programov, namenjenih specializiranim ciljnim publikam. Agencijska dejavnost je vezana izključno na incoming oz. receptivno organizacijo potovanj. V dobrem letu delovanja agencije smo prejeli 72 konkretnih povpraševanj, od česar je bilo realiziranih programov/paketov 38 (52,7 % realizacija), ki se jih je udeležilo 432 oseb.

² Model makro destinacij pomeni vzpostavitev trženjskega sistema 4 makro destinacij (Alpska Slovenija, Mediteransko-kraška Slovenija, Termalno-Panonska Slovenija Osrednja Slovenija&Ljubljana) za (1) bolj učinkovito komuniciranje in promocijo na krovni ravni slovenskega turizma, (2) krepitev vertikalnih povezav od krovne do destinacijske ravni ter (3) aktivno razvojno-izobraževalno delo z destinacijami za uspešno upravljanje destinacij ter pospeševanje razvoja in konkurenčnosti destinacij in produktov.

³ Analiza stanja v destinaciji je eno od meril v standardu Slovenia Green, ki jo mora destinacija, vključena v Zeleno shemo slovenskega turizma, obvezno pripraviti.

Podatki kažejo tudi na ugodne trende v turizmu, kar je v pretežni meri posledica izrazito ugodnih globalnih trendov turistične dejavnosti v svetu. Destinacija sicer ostala pretežno tranzitno naravnana, kar se kaže v primerjavi med številom dnevnih obiskovalcev in številom prihodov oziroma nočitev.

Število dnevnih obiskovalcev v destinaciji se je v letih 2014-2019 precej povečevalo in sicer tako pri obiskovalcih parka Postojnske jame kot pri drugih točkah obiska v regiji (Park vojaške zgodovine, Križna jama, Jezerski hram, Notranjski muzej itd). Konec leta 2014 tako beležimo 959.973 vseh obiskovalcev znamenitosti, konec leta 2018 pa 1.392.085, kar je več kot 45 odstoten porast. Veliko večino obiskovalcev ustvarijo največje znamenitosti (Postojnska jama, Predjamski grad), vendar je opaziti, da se delež obiskovalcev ostalih znamenitosti v regiji v strukturi vseh obiskovalcev povečuje (v 2014 je znašal 6,8 %, v 2018 pa 8,7 %). V nominalnih vrednostih to pomeni 121.000 obiskovalcev ostalih znamenitosti letno (podatek za 2018), kar kaže na dejstvo, da se **zanimanje za ostale znamenitosti povečuje** in da **se povečuje tudi kakovost ter dostopnost in prepoznavnost te ponudbe na trgu**. Zastavljeno vrednost kazalnika števila dnevnih obiskovalcev, ki je znašala 1.020.000 v letu 2020, smo torej presegli že v letu 2018.

Število prihodov turistov v 2018 znaša 130.523 in pomeni 2,7 odstotno rast v primerjavi z letom 2014 (48.522 prihodov), kar ocenjujemo kot dobro.

Število nočitev in sezonskost: izjemen napredek je bil dosežen na področju turističnih nočitev. Število nočitev v 2018 znaša 226.602, (v letu 2014 jih je bilo 72.987). Napovedana vrednost v RRP je torej že znatno presežena (do leta 2020 zagotoviti 85.407 nočitev). S tem se je tudi znatno dvignila povprečna doba bivanja, in sicer na 1,74 nočitve, kar je v primerjavi z letom 2014 (1,5 nočitve) dober napredek pri dolžini bivanja v regiji. Izboljšuje se tudi sezonskost, saj se je delež nočitev v štirih poletnih mesecih povečal v primerjavi z letom 2016 (54 %), indeks znaša 1,15. Število prenočitvenih kapacitet vztrajno in hitro sledi povečanemu povpraševanju, najbolj v občini Postojna, sledijo pa tudi ostale občine v regiji. Povečuje se število hotelskih namestitev (hotela Jama in Center v Postojni), predvsem pa število nehotelskih namestitvenih objektov (hostli, glamping nastanitve, apartmaji, sobe, počivališča za avtodome). Nastanitvene zmogljivosti so v letu 2018 že presegle v RRP načrtovano vrednost za leto 2020 (2.222) in znašajo 3.148 ležišč. Kljub povečanju števila ležišč v vseh nastanitvenih kategorijah je še vedno opaziti **pomanjkanje kapacitet, ki bi zadovoljile zahtevnejšega gosta naše primarne ciljne skupine** (domače in pristne butične nastanitve, ki nudijo mir in sprostitev v naravnem okolju).

Tako po številu turističnih namestitev kot po številu prenočitev smo po podatkih SURS (2016) med slovenskimi regijami v zadnji tretjini, pred koroško in zasavsko regijo. Tudi zasedenost kapacitet se vztrajno povečuje in se je z 11 % v letu 2014 povečala na slabih 20 % v letu 2018. Na večjo zasedenost med drugim vpliva tudi vključenost nastanitvenih enot v spletnih rezervacijskih sistemih, kar je deloma tudi posledica destinacijskega upravljanja.

Novo razvite turistične storitve in programi: Na povečano povprečno dobo bivanja, večjo zasedenost kapacitet in porast deleža obiskovalcev drugih znamenitosti oziroma točk obiska v regiji⁴ je delno

⁴ Točke obiska v destinaciji Zeleni kras, pri katerih RDO redno beleži obisk, so: Park vojaške zgodovine, Križna jama, Grad Snežnik, Jezerski hram, Notranjski muzej Postojna (Muzej krasa), Grad Prem, Eko muzej Pivških

vplival tudi razvoj novih turističnih storitev in povezovanje le-teh v skupne produkte. Kljub temu je **integracija turistične ponudbe še pomanjkljiva**, saj niso optimalno izkoriščene številne možnosti povezovanja med glavnimi turističnimi atrakcijami (Postojnska jama, Predjamski grad) z manjšimi zanimivimi ponudniki, tako na področju gostinstva, nastanitev, naravnih znamenitosti, kulturne dediščine, izobraževanja, aktivnosti v naravi ipd.

Na osnovi pregleda podatkov in razprave z deležniki v Primorsko-notranjski regiji beležimo naslednje razvojne izzive, ki se jim bo treba posvetiti v obdobju od 2021 do 2027:

- Premajhna prepoznavnost destinacije glede na njeno ciljno pozicioniranje (namenjena turistom, ki jih zanima doživljanje narave skozi aktivnosti ali pridobivanje novih znanj in izkušenj).
- Šibko strateško načrtovanje in sledenje usmeritvam trajnostnega turizma v praksi (še posebej pomembno ob možnem vpisu Klasičnega krasa na seznam svetovne dediščine UNESCO in vstopu destinacije v Zeleno shemo).
- Odsotnost strateškega načrtovanja večjih infrastrukturnih projektov v turizmu (javni-zasebni sektor; občinski-regijski nivo).
- Nezadostni kadri (razvojno-strateški; gostinski; tržniki) in nesistematični razvoj kadrov.
- Prometna preobremenitev nekaterih točk obiska (npr. Predjamski grad je problematična točka z vidika preobremenjenosti motornega prometa v sezoni in neurejene javne infrastrukture (parkirišča, dostop, WC) v neposredni okolici).

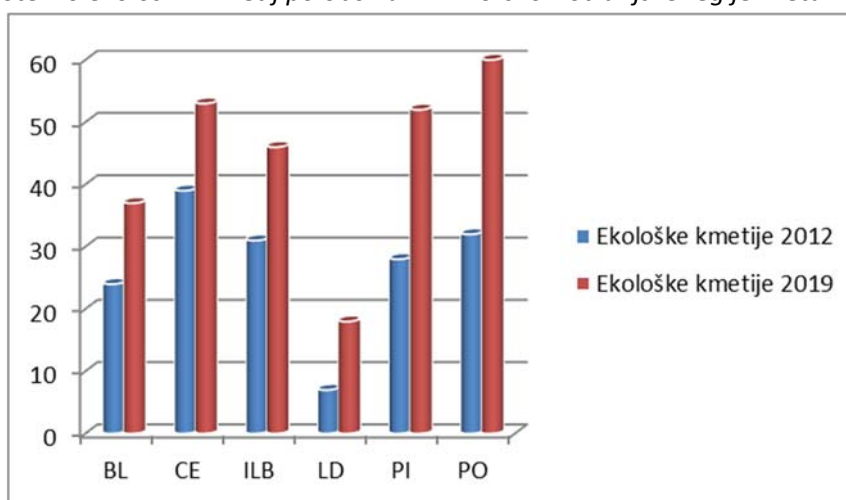
2.2.4. Podeželje

Podatki iz Popisa kmetijstva 2010 kažejo, da smo imeli v regiji leta 2010 2.881 kmetijskih gospodarstev, podatki Statističnega urada RS (SURS) za leto 2016 pa kažejo, da se je to število zmanjšalo na 2.427. To pomeni kar 454 manj kmetij v šestih letih kar je skoraj 16 % manj kot leta 2010. Zmanjšalo se je tudi število kmetijskih zemljišč v uporabi, in sicer iz 22.240 ha kmetijskih zemljišč v letu 2010, na 20.924 ha v letu 2016.

Ekološko kmetovanje: Če smo v regiji imeli leta 2012 161 ekoloških kmetij, jih imamo v letu 2019 266. Kar pomeni, da se jih je povečalo za 65 %, ni pa se kaj dosti spremenilo dejstvo, da jih je dobrih 98 % usmerjenih v živinorejsko kmetovanje, le dober procent jih pridelujejo zelenjavo (tudi za prodajo).

presihajočih jezer, Utrdba na Primožu. Poleg naštetih točk obiska predstavlja skupno število obiskovalcev destinacije tudi obisk znamenitosti Parka Postojnska jama.

Slika 2.3.: Število ekoloških kmetij po občinah Primorsko-notranjske regije v letu 2012 in 2019

Dopolnilna dejavnost na kmetijah: po podatkih Upravnih enot v Primorsko-notranjski regiji iz leta 2012 imamo v regiji 165 kmetij z dopolnilno dejavnostjo, na katerih je registriranih 288 vrst dejavnosti. Podatki za leto 2018 kažejo, da se je nekoliko znižalo število kmetij z dopolnilno dejavnostjo (149), zelo pa se je zvišalo število registriranih vrst dejavnosti, in sicer na 410. Največ kmetij se ukvarja s storitvami s kmetijsko in gozdno mehanizacijo ali opremo, predelavo kmetijskih pridelkov ter turizmom na kmetiji.

Za področje namena kmetijske pridelave, starostne in izobrazbene strukture nosilcev kmetijskih gospodarstev so dostopni zgolj podatki iz leta 2010, ko je bil narejen zadnji popis kmetijskih gospodarstev. Predvidevamo, da se podatki niso dosti spremenili. Tako skoraj 70 % kmetij v regiji prideluje predvsem za lastno porabo, povprečna starost nosilca je 57 let (tudi na slovenski ravni).

Razvoj podeželja pa ne predstavlja zgolj kmetovanje in tu je nekaj spodbudnejših podatkov, ki nakazujejo, da so se razvile tudi druge dejavnosti in storitve, ki v glavnem nadgrajujejo osnovno kmetovanje v okviru kmetijskih gospodarstev oziroma v povezavi z drugimi področji, pomembnimi za razvoj podeželja (npr. razvoj osnovnih storitev na različnih področjih). Glavni finančni vir za te dejavnosti je program CLLD, ki bi ga bilo treba v prihodnje treba še okrepiti.

Vlaganja v razvoj podeželja: Po podatkih Agencije RS za kmetijske trge in razvoj podeželja (ARSKTRP) je iz Programa razvoja podeželja za obdobje 2014 do avgusta 2019 znašala višina izplačanih sredstev 24,13 milijona Eur.

Če dodamo še sredstva ukrepa LEADER oz. CLLD v višini skoraj 3,7 milijona Eur, smo prišli do zneska slabih 28 milijona Eur.

Slika 2.4.: Izplačila vseh ukrepov PRP od 2014-2019 po občinah

Če pogledamo po posameznih ukrepih PRP:

- 10,4 milijona Eur smo pridobili iz naslova izplačil nadomestil gorskih območij (M13.1.);
- plačilo kmetijsko-okoljsko-podnebnih obveznosti-ukrep KOPOP v višini 2,6 milijona Eur (M10.1.);
- plačila za preusmeritev in ohranitev praks in metod ekološkega kmetovanja v višini 5,9 milijona Eur (M11.1 in M11.2.);
- podpora za naložbe v kmetijska gospodarstva v vrednosti 531.382 Eur;
- pomoč za zagon dejavnosti za mlade kmete v višini 956.880 Eur;
- sredstva CLLD (sredstva kmetijskega in regionalnega sklada): LAS Notranjska v višini skoraj 1,7 milijona Eur in LAS med Snežnikom in Nanosom v višini dveh milijonov Eur, ki so namenjeni projektom razvoja podeželja. Največ sredstev je bilo namenjenih za razvoj osnovnih storitev.

Na osnovi navedenega ter skladno z razpravo z deležniki smo na področju razvoja podeželja izpostavili predvsem naslednje izzive, ki jim v prihodnjem finančnem obdobju velja posvetiti več pozornosti: (1) krepitev podeželskih območij na osnovi endogenih potencialov in tehnološkega razvoja ter (2) razvoj podeželja, ki se prilagaja različnim spremembam in zagotavlja ohranjanje življenja na podeželju.

2.2.5. Okolje

Zaradi izrazite raznolikosti in kompleksnosti problematik na področju programa Okolje v nadaljevanju predstavljamo nekoliko bolj strukturirano analizo stanja, ki poleg stanja na izbranem področju pojasnjuje tudi problematiko, ki nakazuje na razvojne izzive, s katerimi se bo Primorsko-notranjska regija morala soočiti v prihodnje.

Varstvo okolja. V Sloveniji se je v zadnjih letih zelo izboljšalo stanje na področju ravnanja z odpadnimi vodami. To je eden redkih kazalnikov, ki kaže na boljše stanje glede kanalizacijskega sistema (dolžina in št. priključkov) tudi v KRVS in Primorsko-notranjski regiji. Prav tako se je v zadnjih letih povečal delež priključenosti na javno kanalizacijsko omrežje. Še vedno pa velik razvojni izziv predstavlja **pomanjkanje vlaganj v kanalizacijska omrežja in čistilne naprave**, za aglomeracije pod 2.000 PE. Količina vode, dobavljene iz javnega vodovoda na prebivalca (m³) se je povečala.

Kot rečeno, sredstva za investicije za varstvo okolja se v Sloveniji znižujejo. V Primorsko-notranjski regiji so se od leta 2014, pa do leta 2017 znižala z 9,4 v % od vseh investicij in sicer z 10,2 v letu 2014 na 0,8 v letu 2017. Količine nastalih komunalnih odpadkov (v kg/prebivalca) so v tem obdobju povečane in so pod slovenskim povprečjem. Prav tako je povečana količina komunalnih odpadkov, zbranih z ločenim zbiranjem, ki pa je v Primorsko-notranjski regiji višja od slovenskega povprečja.

Tabela 2.1.: Izbrani okoljski kazalnik v Primorsko-notranjski regiji

Kazalnik	SLOVENIJA		PNR regija	
	2014	2017	2014	2017
NASTALI KOMUNALNI ODPADKI (kg/preb.)	433	478	437	452
LOČENO ZBRANI KOMUNALNI ODPADKI (% OD NASTALIH)	64,7	70	57,3	70,9
ODLOŽENI KOM. ODPADKI (kg/preb.)	101	32,4	131	53,3
DOLŽINA KANAL. OMREŽJA (km)	8.842	9.972	163	240
ŠTEVILO PRIKLJUČKOV	266.918	296.648	5.351	6.665
KOL. NEPREČIŠČENIH VODA (1.000 m ³)	10.687	61.697	(542 v letu 2012)	798
VODA, DOBAVLJENA GOSPODINJSTVOM IZ JAVNEGA VODOVODA NA PREBIVALCA (m ³)	38	38	33,6	36,6
SREDSTVA, NAMENJENA ZA INVESTICIJE V VARSTVO OKOLJA KOT % OD VSEH INVESTICIJ	8,1	4,3	10,2	0,8

Za Primorsko-notranjsko regijo je sicer značilno okolje, bogato z naravnimi viri: kar 44,26 % njenega ozemlja je opredeljenega kot območje NATURA 2000, kar je nad slovenskim povprečjem (38 % celotnega ozemlja) in pod povprečjem KRVS (56,43 % celotnega ozemlja).

Podnebne spremembe. Nedavne spremembe podnebja obsežno vplivajo na človeške in naravne sisteme. Posledice se odražajo na gospodarskih dejavnostih, ki so v večji meri odvisne od naravnega okolja, med njimi kmetijstvo, gozdarstvo, energetika, turizem, promet, gradbeništvo, finančni sektor in zavarovalništvo. Poleg gospodarstva so spremembam močno podvrženi naravni ekosistemi, vodni viri in človeško zdravje. Večina vplivov sprememb, ki se bodo nadaljevale še več desetletij, je negativnih. Njihove razsežnosti v drugi polovici 21. stoletja so odvisne od učinkovitosti globalnih ukrepov za blažitev podnebnih sprememb.

Pokrajinska raznovrstnost Slovenije prispeva k lokalnim podnebnim razlikam. V skladu s predvidenim postopnim segrevanjem po celotni Evropi bo tudi Slovenija v 21. stoletju podvržena znatnim naraščanjem temperatur, s srednjim razponom od 1 do 4 °C, odvisno od scenarija izpustov toplogrednih plinov. Predvideno ogrevanje je prostorsko dokaj enakomerno, vendar se po letnih časih nekoliko razlikuje. Znatne spremembe temperature bo Slovenija sicer občutila v vseh letnih časih, vendar bo predvsem v zimskem času segrevanje ob koncu stoletja predvidoma izrazitejše od povprečnega letnega segrevanja.

V nasprotju s temperaturo so scenariji za spremembe padavin manj zanesljivi, saj so te časovno in prostorsko bolj raznolike. S pričetkom drugega obdobja se bo območje naraščanja padavin na letni ravni pričelo širiti z vzhoda na zahod. Do leta 2100 je na celotnem območju Slovenije z izjemo severozahoda pričakovan porast povprečnih letnih padavin za približno 10 % glede na obdobje 1981–2010. V Primorsko-notranjski regiji je **pomanjkanje vode v poletnih in zimskih sušnih obdobjih izrazito**. Voda je limitirajoči faktor za kmetijstvo in ob pričakovanem dvigu temperatur lahko pričakujemo daljša in ekstremna sušna obdobja, hkrati pa napoved dviga letne količine padavin lahko pozitivno vpliva na kmetijstvo in hkrati predstavlja grožnjo v smislu pogostih ekstremnih vremenskih pojavov. Odvisno je od letnega časa in razporeditve količine padavin.

Stanje na področju OVE in URE. V Sloveniji je bil delež električne energije iz obnovljivih virov v bruto končni rabi električne energije v letu 2018 za 3,4 odstotne točke višji kot leta 2005. Intenziven tehnološki razvoj, povečana raba električne energije in vključevanje razpršene proizvodnje električne energije iz obnovljivih virov spreminjajo tako delovanje elektroenergetskih sistemov kot tudi energetskega trga. Delež proizvedene električne energije v hidroelektrarnah in elektrarnah na druge obnovljive vire v Sloveniji je v letu 2018 znašal 34,5 % oziroma skoraj pet odstotnih točk več kot leto prej. Preostali del skupni proizvodnji električne energije v Sloveniji so prispevale elektrarne na fosilna goriva in jedrska elektrarna Krško. Z vidika proizvodnje električne energije prevzema čedalje pomembnejšo vlogo proizvodnja iz razpršenih virov, ki so priključeni na distribucijsko omrežje. To so predvsem male hidroelektrarne, sončne elektrarne, elektrarne na bioplin ter industrijski objekti za soproizvodnjo toplote in električne energije. V primerjavi z letom 2017 se je proizvodnja električne energije iz razpršenih virov povečala za 7,5 %, predvsem zaradi večje proizvodnje električne energije iz malih hidroelektrarn in soproizvodnje na fosilna goriva.

Namakanje in uporaba vode. V Primorsko-notranjski regiji večjih namakalnih sistemov ni. Nekateri posamezniki imajo manjše, individualne sisteme za namakanje, v okviru svojih kmetij.

Funkcionalno degradirana območja. Izziv je čim hitrejša reaktivacija obstoječih območij, saj so FDO nezadostno izkoriščena in kot degradirana ali zapuščena območja predstavljajo velik potencial za razvoj. Območja, kjer je že urejena ali vsaj predvidena vsa potrebna infrastruktura, bi morala imeti prednostni pomen. V Primorsko-notranjski regiji je opredeljenih 36 FDO.

Območja NATURA 2000. Natura 2000 območja bi morala biti predstavljena in sporočena kot prednost v prostoru in ne problem. Lahko pa zaradi svojih omejitev predstavlja določene ovire za investitorje, saj lahko neskladja med prostorskimi in okoljskimi politikami povzročajo nekajletne zamude pri umeščanju objektov v prostor in odganjajo investitorje. Prvi izziv je zato **skrajšati administrativne pristope za izvajanje upravljanja in izboljšati upravljanje območij in gospodarskega sonaravnega**

razvoja. Treba je spodbujati tudi zavedanje o nujnosti ohranitve naravne dediščine, spodbujati iskanje priložnosti razvoja trajnostnega turizma, sonaravnega kmetijstva in ohranjanje narave. Izziv je zato prikazati koristi v storitvah znotraj ekosistemov, ki zagotavljajo višjo raven kakovosti življenja, ob ustreznem izvajanju pa lahko prinašajo tudi ekonomske koristi.

Klimatske spremembe in prilagajanje nanje. Osrednja izziva regije in države sta v prehodu na zeleno, krožno, nizko-ogljico Evropo ter prilagajanje podnebnim spremembam. Izzivi regije so povezani s povečevanjem učinkovite rabe energije in surovin ter zmanjšanjem emisij toplogrednih plinov v prometu, gospodinjstvih, gospodarstvu in kmetijstvu in z izvedbo ukrepov in politike, ki bo omilila posledice klimatskih sprememb. Klimatske spremembe so se v zadnjih letih odražale zlasti v pogostejših poplavah, hkrati pa so tudi pomemben izziv za kmetijstvo in gozdarstvo, saj se v celotni Sloveniji povečuje tveganje za naravne nesreče, kot so suše, zmrzali, žledolomi ipd. Zaradi globalnega segrevanja ozračja je suša v kmetijstvu vse pogostejša, povzroča pa veliko škodo. Izziv bo v kmetijstvo uvesti nove metode in sisteme, ki bodo omogočili blažitve škode in zagotovili nadaljnjo in učinkovito rabo kmetijskih površin.

Varovanje okolja, naravnih virov in bolj trajnostne mobilnosti. Regija je v preteklih letih naredila precejšen napredek na področju vodooskrbe, odvajanja in čiščenja odpadnih voda ter upravljanja z odpadki, vendar so še vedno območja razpršene poselitve, kjer je vodooskrba nezadostna, še vedno je neurejeno odvodnjavanje komunalnih voda v manjših naseljih pod 2000 PE. Izzivi ostajajo na področju zagotavljanja kakovosti, ekonomičnosti in racionalne rabe naravnih virov ter varovanja okolja in uvajanja naprednih tehnologij za povečanje ponovne uporabe. Povečati je treba delež OVE in URE predvsem z uporabo novih tehnologij ter večjo povezavo in sodelovanjem centrov znanja in gospodarstva. Promet velja za enega ključnih generatorjev emisij toplogrednih plinov, zato je ključnega pomena uvajanje bolj trajnostnih oblik mobilnosti v urbanih središčih, krepitev javnega prometa in povezav s podeželjem. Še vedno ostaja izziv izboljšanje energetske učinkovitosti stavb, javnih in zasebnih.

2.2.6. Infrastruktura

Cestni promet. Podatki kažejo, da se je med letoma 2013 in 2017 povečalo število motornih vozil (42.123, + 8,35 %), znotraj tega pa še posebej število koles z motorjem (+50 %) ter motornih koles (+23 %). Podatek kaže na to, da se povečuje lastna mobilnost, saj se je v obravnavanem obdobju znižalo število registriranih avtobusov v regiji za 27 %. **Javni promet v regiji je še vedno pomanjkljiv**, treba je nadaljevati z aktivnostmi za trajnostno ureditev te problematike skupaj z državnimi institucijami, občinami in relevantnimi udeleženci. Zaskrbljujoč je tudi podatek, da je število umrlih v cestnoprometnih nesrečah ostalo na istem nivoju med letoma 2013 in 2017.

V regiji se iz leta v leto povečuje tudi povprečna starost osebnih avtomobilov. Med letoma 2013 in 2017 se je dvignila iz 9,6 let na 10,8 let.

V regiji je trenutno 7 polnilnih postaj za električna vozila⁵, kjer je na voljo 22 vtičnic z nazivnimi močmi od 3.68 kW do 45 kW. Pri temu niso upoštevane ostale oblike polnjenja električnih vozil (npr. postajališča za avtodome, kampi ...), kjer je tovrstno polnjenje vozil tudi možno.

Povečalo se je število tovornih vozil (+21 %) ter ostalih delovnih in kmetijskih strojev. Tudi v prihodnje lahko **pričakujemo trend povečanja števila osebnih motornih vozil in tovornih vozil, kar zahteva temeljit razmislek o nadaljnjem urejanju prometa**. Zaznavamo povečevanje števila tovornih in osebnih vozil na eni strani ter zmanjševanje javnih oblik prevoza na drugi. Pri temu posledično trpi cestna infrastruktura, ki je zaradi pomanjkanja sredstev za nadgradnjo (poleg sredstev za redne obnove) v slabem stanju.

Dolžina cest se v obravnavanem obdobju ni bistveno spreminjala. V skupnem seštevku beležimo zanemarljiv porast (+0,18 %) dolžine cest (v km), največje spremembe so se zgodile na področju klasifikacije (porast je bil zaznan na regionalnih cestah 3. reda in znižanje na zbirnih mestnih cestah). Za 10.150 metrov se je znižala dolžina regionalnih turističnih cest⁶.

Med leti 2017 in 2018 so občine Cerknica, Postojna, Pivka in Ilirska Bistrica v sodelovanju s strokovnimi službami pripravile in potrdile Strategije na področju urejanja prometa. V teh dokumentih so zbrane analize trenutnega stanja na področju prometa in usmeritve s strategijami za doseg zastavljenih ciljev.

Pomemben vidik preteklega obdobja je žledolom, ki je v letu 2014 povzročil ogromno škodo na železniški infrastrukturi. V obdobju do leta 2016 so bile prometne povezave zaradi sanacije škode izjemno okrnjene, nastala škoda se je reševala tudi s pomočjo interventnega zakona. Naravna nesreča in reševanje le-te je pokazalo tudi na pomanjkanje izkušenj pri organizaciji in logistiki na področju multimodalnega prevoza.

Med letoma 2013 in 2017 se je povečala povprečna dnevna obremenitev cest⁷. Pregled podatkov iz 22 merilnih mest v Primorsko-notranjski regiji kaže, da je se je obremenitev v povprečju povečala za 13 %. Izjemen porast obremenitev cest pa se kaže v podatku, da se je na obravnavanem območju povečal tovorni promet za skoraj 32 % (preusmeritve prometnih tokov). Trend rasti povprečne dnevne obremenitve cest lahko pričakujemo tudi v prihodnjem obdobju, zato je ključnega pomena **strateško načrtovanje novih prometnih povezav** (v sodelovanju Ministrstva za infrastrukturo, občin, DRS in ostalimi relevantnimi institucijami) in **urejanje obstoječe cestne infrastrukture**. Pri tem je treba narediti večje korake naprej pri **izvedbi občinskih obvoznic in avtocestne povezave med Postojno in državno mejo**.

IKT povezljivost. Na področju IKT povezljivosti so v Primorsko-notranjski regiji potekali projekti izgradnje OŠO. Ustrezna infrastruktura je zgrajena v Občinah Postojna, Pivka in Ilirska Bistrica. V Občini Cerknica je občinski svet sprejel sklep o vključitvi v državni načrt, podatkov za Bloke in Loško dolino še ni. Je pa na Notranjskem vse skupaj 1+15+23 gospodinjstev, ki bi bila primerna za vključitev v GOŠO,

⁵ Podatki RRA Zeleni kras, 2019.

⁶ http://www.di.gov.si/si/delovna_podrocja_in_podatki/ceste_in_promet/statisticni_podatki/, 2019.

⁷ http://www.di.gov.si/si/delovna_podrocja_in_podatki/ceste_in_promet/podatki_o_prometu/, 2019.

vendar pa zaradi odmaknjenosti in podeželskega značaja noben izmed obstoječih operaterjev ne izkazuje pripravljenosti za gradnjo OŠO na teh območjih.

Gradnja odprtih širokopasovnih omrežij - GOŠO 1:

- Postojna

Gradnja odprtih širokopasovnih omrežij – GOŠO 2:

- Ilirska Bistrica
- Pivka

2.3. Opredelitev ključnih razvojnih ovir in prednosti regije

2.3.1. Gospodarstvo

PREDNOSTI	SLABOSTI
• Kadrovski potencial v regiji: predanost ljudi delu in pripravljenost za osebni razvoj, izobraževanje • Izvozna usmerjenost regijskega gospodarstva • Posluh Občin za podporo gospodarstvu • Ugodna geografska lega (bližina Ljubljane, Kopra, Trsta, Reke) in ugodne prometne povezave (železnica, avtocesta) do regionalnih centrov • Podpovprečna zadolženost podjetij v regiji • Obstoj malih in srednjih podjetij v regiji, ki so se sposobna razvojno organizirati in povezovati • Zdrava orodjarska industrija • Kvalitativen preskok v kakovosti in prilagodljivosti podpornega okolja • Poraščenost z gozdovi (les in biomasa kot surovina, turistični razvoj)	• Slabše razvito podjetništvo v primerjavi z ostalimi slovenskimi regijami • Neustrezno (razpršeno) upravljanje poslovnih con • Slabše notranje prometne povezave • Nizka dodana vrednost na zaposlenega • Prisotnost degradiranih območij • Slabo razvit industrijski sektor (premalo delovnih mest z visoko dodano vrednostjo) • Šibka raziskovalno-razvojna dejavnost
PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
• Priložnost za krepitev podjetništva • Prepletenost izobraževalnih institucij z gospodarstvom • Krepitev inovacijske in raziskovalno-razvojne dejavnosti v regijskih podjetjih • Površina prostorov in zemljišč v obrtnih in poslovnih conah se povečuje • Potencial za hiter razvoj inovativnosti in inovacijske kulture v podjetjih • Krepitev mrežnega in strateškega povezovanja med gospodarstvom, RR in institucijami znanja	• Odliv strokovnega kadra iz regije • Odločevalci, ki vplivajo na razvoj ključnih razvojnih projektov v regiji, delujejo izven nje • Neučinkovita poraba sredstev za raziskave in razvoj • Zavračanje tujih neposrednih investicij (TNI) s strani domačih podjetnikov in gospodarskih družb • Nepripravljenost gospodarstva na novo gospodarsko krizo • Pomanjkanje surovin, kot posledica ekološke krize

• Podporno okolje za razvoj start-up, malih in srednjih podjetij ni dovolj dobro razvito (finančno in nefinančno) • Digitalizacija podjetij • Izpopolnjevanje menedžerskih znanj • Krepitev investicijskega potenciala regije • Nadgradnja finančnih mehanizmov za zagon novih podjetij ter investicije v že obstoječih • Večanje dodane vrednosti izdelkov in storitev, boljše izkoriščanje znanja in na znanju temelječih končnih izdelkov in storitev • Umestitev novih gospodarskih con za »vselitev« podjetij (zagotovitev pogojev za poslovanje) • Razvoj programov za prenos znanja in krepitev razvojnih oddelkov v podjetjih vključno z razvojem inovacij • Boljša povezanost med gospodarstvom (predvsem MSP), podpornimi institucijami ter javnim in zasebnim sektorjem • Spodbudno in podporno okolje za spodbujanje internacionalizacije in mednarodnega sodelovanja • Privabljanje tujih neposrednih investicij (TNI) ter zagotavljanje podpore tujim investitorjem, večja vpetost regijskih podjetij v mednarodni trg • Izboljšanje sodelovanja z raziskovalnimi in izobraževalnimi institucijami in razvoj lastnih produktov • Razvoj malega podjetništva in obrtništva (spodbujanje podjetniške miselnosti in kulture) • Razvoj dejavnosti z višjo dodano vrednostjo, ki v regiji še niso razvite • Spodbujanje novih načinov dela (delo na daljavo, delo na domu, e-delo)	• Podjetja tekmujejo z obsegom proizvodnje ter nizko ceno, ne pa z inovativnostjo (vrednota je delo, ne pa znanje) • Potencialna nesposobnost podjetij pridobivanja razvojnih sredstev zaradi pomanjkanja njihove razvojne orientiranosti (premalo lastnega razvoja, inovativnosti, sodelovanja z institucijami znanja in R&R institucijami) ter s tem dodatna izguba konkurenčnosti teh podjetij • Podjetja ne načrtujejo svojega lastnega razvoja, kar zavira njihovo dolgoročno razvojno sposobnost • Selitev proizvodnih obratov iz regije v ugodnejša poslovna okolja
---	---

2.3.2. Človeški viri in širši družbeni razvoj

Prednosti	Slabosti
• Zmanjševanje brezposelnosti, kot posledica krepitve gospodarstva • Stopnja brezposelnosti je med najnižjimi v državi. • Usposobljena delovna sila • Relativno visoka stopnja vključenosti ranljivih skupin v izobraževalne sisteme • Vzpostavljena in dobro delujoča mreža nevladnih stičišč	• Nadaljevanje trenda staranja prebivalstva • Še vedno premalo prilagojeni izobraževalni programi potrebam v gospodarstvu • Sistemske ovire za razvoj izobraževalnih programov (oteženo ustanavljanje novih izobraževalnih programov, visoka stopnja birokratizacije tovrstnih postopkov itd.) • Število vključenih v terciarno izobraževanje se znižuje

• Porast aktivnosti za spodbujanje vseživljenjskega učenja (pridobitev programov večgeneracijskih centrov) • Naraščanje stopnje vključenosti prebivalstva v vseživljenjsko izobraževanje • Udeležba regijskih podjetij v poklicnem izobraževanju in usposabljanju narašča • V regiji narašča ponudba podpornih storitev za svetovanje, razvoj podjetništva, poklicno in nadaljnje izobraževanje in usposabljanje • Večja povezanost podpornih organizacij za svetovanje, razvoj podjetništva, izobraževanje in usposabljanje • Uspešno delovanje regijske štipendijske sheme • Visoka kakovost življenja zaradi zdravega naravnega okolja • Visoko zadovoljstvo prebivalstva z življenjem v regiji • Dobra mreža zdravstvenih institucij v regiji • V regiji deluje ena uspešnejših bolnišnic za porodništvo in ženske bolezni v državi • Vzpostavljena mreža preventivnih zdravstvenih programov in promocijskih aktivnosti za spodbujanje zdravega načina življenja • Vzpostavljena Center za otroke in mladostnike ter Center za duševno zdravje otrok in mladostnikov • Bogata kulturna dediščina • V regiji aktivno deluje muzej regionalnega pomena, ki uspešno zbira, hrani in varuje dediščino tega prostora • Bogata društveno-kulturna ponudba • Javne investicije v športne programe in infrastrukturo naraščajo • Relativno dobro razvita športna infrastruktura • Velika vključenost mladih v športne aktivnosti, tudi v okviru organiziranih programov vzgojno-izobraževalnih institucij • Pestra (naraščajoča) ponudba športnih programov za specifične ciljne skupine (npr. starejši).	• Premalo zaposlitvenih priložnosti (še posebej za mlade, izobražene kadre) • Visoka stopnja dnevnih migracij iz podeželja v razvita središča oz. čez mejo • Beg možganov v druge, bolj razvite regije ali v tujino • Izrazita stanovanjska problematika • Pomanjkanje ponudbe za oskrbovanje starejših in specifičnih, zdravstveno zahtevnih skupin (npr. demenca) • Slaba ozaveščenost prebivalstva o možnostih, ki jim jih ponujajo obstoječi programi socialne pomoči (oblike pomoči, storitve, ki so jim namenjene itd.) • Regija beleži upadanje naravnega prirasta. • Število zdravnikov na 1000 prebivalcev je še vedno krepko pod državnim povprečjem. • Znižuje se število zdravstvenega osebja, predvsem medicinskih sester in babic v regijskih institucijah. • Neprepoznavnost vrednosti kulturne dediščine in njenih razvojnih potencialov s strani razvojnih akterjev. • Pomanjkanje celostnih lokalnih strategij pri izvajanju kulturnih programov.
Priložnosti	Nevarnosti
• Zaznana multikulturalnost • Krepitev koncepta trajnostnega razvoja tudi pri ustvarjanju delovnih mest ter pri izobraževalnih programih (razvoj zelenih delovnih mest) • Spodbujanje kulture podjetništva, s poudarkom na inovativnosti in kreativnosti, tudi preko	• Neugodni demografski trendi • Slabšanje pogojev delavcev v podjetjih in prenizka stopnja krepitev večšin in kompetenc zaposlenih (npr. neustrezna kadrovska politika, neprilagojenost podjetniških praks starostnim trendom itd.)

razvoja socialnega podjetništva in socialnih inovacij • Raziskati potencial kreativnih industrij za razvoj regijskega gospodarstva • Razvoj programov za nadaljnje zmanjševanje (predvsem strukturne) brezposelnosti ter okrepljeno sodelovanje med regijskimi institucijami in zavodom za zaposlovanje pri tem • Ustvarjanje primerne okolja za mlade družine (iz regije in od drugod) v regiji (ustvarjanje ugodnih možnosti za bivanje, delo in družabno življenje) • Iskanje novih modelov delovanja vzgojno-izobraževalnih institucij (npr. čas varstev, prilagojen delovnemu času; različne oblike vzgojnih programov, obogatitev obstoječih vzgojno-izobraževalnih programov z alternativnimi didaktičnimi programi (npr. z izkustvenim učenjem v naravi) itd.) • Nadaljnje ustvarjanje priložnosti za razvoj izobraževalne mreže na srednješolski, poklicni, višji, visoki in univerzitetni šolski ravni • Spodbujanje socialne vključenosti ranljivih in težje zaposljivih z razvojem programov za večjo socio-ekonomsko integracijo ranljivih skupin v širše družbeno okolje • Revitalizacija kulturne dediščine • Spodbujanje prebivalstva k bolj zdravemu in aktivnemu načinu življenja • Spodbujanje aktivnega staranja • Razvoj dolgotrajne oskrbe na domu in v dnevni centrih • Vzpostavljane ustreznih pogojev za aktivno udeležbo in nastanitev oseb s posebnimi potrebami (deinstitucionalizacija: izgradnja infrastrukture, razvoj programov) • Digitalizacija zdravstva z namenom krepitev kakovosti zdravstvenih storitev • Okrepitev podpornih storitev za nevladne organizacije • Krepitev čezmejnega sodelovanja s ciljem povezovanja in ustvarjanja novih delovnih mest • Spodbujanje prostovoljstva • Medsektorski razvoj novih, inovativnih na kulturi in dediščini temelječih produktov, storitev	• Izpostavljenost delovno aktivnega prebivalstva škodljivim učinkom sodobnega načina življenja • Naraščanje števila beguncev in problem njihove integracije v okolje ter naraščanje nestrpnosti lokalnega prebivalstva • Nastajanje spalnih naselij, zaradi nadaljnjih migracij v razvita središča in tujino • Povečevanje socialne izključenosti, še posebej na podeželju • Propadanje kulturne dediščine • Prisotnost nestrokovne interpretacije kulturne dediščine • Povečevanje komercializacije v kulturi • Krčenje sredstev za javne storitve • Trend centralizacije
---	--

2.3.3. Turizem

PREDNOSTI	SLABOSTI
- Ohranjena narava in biotska raznovrstnost, naravni parki in zavarovana območja - Bogata kulturna dediščina in kulturna krajina - Revitalizirana vojaško-zgodovinska dediščina - Možnosti za razvoj turizma v povezavi z drugimi sektorji - Gestrateška lega in makro prometna dostopnost - Ohranjena tradicionalna znanja na podeželju - Regijska znamka Zeleni kras - Postojnska jama kot svetovna naravna turistična znamenitost - Status območja Zeleni kras kot vodilne turistične destinacije - Delujoča destinacijska organizacija (DMO) z vzpostavljeno funkcijo TA in TO - Kraški pojavi kot element pozicioniranosti v turizmu	- Šibko zavedanje potenciala sinergijskih učinkov varovanja naravne dediščine - Premalo usklajen razvoj celovite turistične ponudbe - Šibko povezovanje lokalnih (turističnih) ponudnikov - Razdrobljena, premalo inovativna in premalo specializirana turistična ponudba, ki sloni na naravni in kulturni dediščini - Nizka dodana vrednost turistične ponudbe in v nekaterih primerih nizka kakovost storitev - Pomanjkanje usposobljenega kadra - Slaba mreža javnega prometa in pomanjkanje trajnostnih oblik prevoza
PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
- Rast povpraševanja po zelenih destinacijah na globalnem nivoju - Večanje potrebe prebivalcev urbanih okolij po stiku z naravo - Čezmejno sodelovanje s Hrvaško in Italijo za povezovanje turističnih vsebin - Nominacija za vpis klasičnega krasa na seznam svetovne dediščine UNESCO - Povezovanje turizma s kmetijstvom, gozdarstvom, kreativno industrijo, kulturo in izobraževanjem - Prenos specifičnih in tradicionalnih znanj in veščin za razvoj turizma in podjetništva - Razvoj dostopnega turizma - Uvajanje trajnostne mobilnosti v turizmu	- Sistemska pomanjkanje kakovostnih kadrov v turizmu in gostinstvu - Onesnaževanje okolja in preobremenjevanje naravne dediščine - Dajanje prednosti komercializaciji pred zagotavljanem trajnostnega razvoja - Posledice naravnih nesreč, ki jih povzročijo žled, poplave itd. - Nezmožnost upravljanja s prevelikimi turističnimi pritiski

2.3.4. Podeželje

PREDNOSTI	SLABOSTI
- Bogata naravna in kulturna dediščina. - Visoka stopnja biotske raznovrstnosti. - Ohranjena kulturna krajina. - Bogate naravne in kulturne danosti za razvoj zelenega, eko turizma. - Razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetijah.	- Razdrobljenost in majhnost kmetij. - Neugodna izobrazbena in starostna struktura nosilcev kmetijskih gospodarstev. - Nekonkurenčnost kmetijske ponudbe. - Premalo specializirane kmetijske proizvodnje. - Neurejena lastniška razmerja na kmetijah.

• Ohranjene avtohtone podeželske poselitvene značilnosti (pašniki). • Porast števila ekoloških kmetij. • Pridobljene izkušnje s povezovanjem in izvajanjem malih projektov na podeželju. • Ohranjena tradicionalna znanja. • Regijska znamka Zeleni kras.	• Visoka ranljivost kraškega prostora. • Nepovezanost lokalnih ponudnikov. • Šibka tržna usmerečnost lokalnih ponudnikov. • Premalo začetnega kapitala za investicije na kmetijah. • Premalo znanja o možnostih razvoja različnih dejavnosti na kmetijah. • Ni organiziranega odkupovanja in prodaje pridelkov in izdelkov. • Prešibka povezanost in razvoj kmetijsko-turističnih produktov. • Prešibek interes za vključevanje v sheme kakovosti. • Nezadostna povezanost podpornih služb na podeželju. • Nizka stopnja podjetniške iniciative. • Preobsežna in finančno potratna administracija programa CLLD.
PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
• Podeželje kot možnost za razvoj eko-turizma. • Povečevanje povpraševanja po ekološko pridelani hrani. • Uveljavljanje načela kratkih verig, lokalne oskrbe s hrano. • Razvoj eko turizma. • Razvoj novih integriranih kmetijsko-turističnih produktov in novih tržnih poti. • Razvoj raznovrstne turistične dejavnosti na kmetiji. • Razvoj podjetništva na kmetijah (izobraževanje, usposabljanje, razvoj novih produktov in storitev na kmetijah, različne možnosti predelave,...). • Nastanek združenj in interesnih skupin za skupni nastop na trgu in skupno trženje. • Revitalizacija podeželske dediščine. • Razvoj IKT na podeželju. • Prilagajanje kmetovanja podnebnim spremembam. • Promocija in ohranjanje avtohtonih sort v kmetijstvu. • Okrepitev sodelovanja in prodajnih poti s sosednjimi državami. • Naraščanje povpraševanja po kakovostnih lokalnih produktih. • Možnosti lokalne (samo)oskrbe.	• Staranje prebivalstva. • Hitro spreminjanje kmetijske zakonodaje • Opuščanje kmetijske dejavnosti • Zaraščanje kmetijskih površin • Nezainteresiranost mladih za kmetovanje • Nadaljnja nizka izobrazbena struktura kmetovalcev. • Neizkoriščanje možnosti za dodatni razvoj kmetij (razvoj podjetništva, razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetiji,...). • Nekonkurenčnost in neprepoznavnost proizvodov. • Izguba tradicionalnih znanj podeželja. • Neprilagajanje kmetovanja podnebnim spremembam. • Izgubljanje avtohtone arhitekturne dediščine. • Pogosta pojavnost naravnih nesreč.

2.3.5. Okolje

PREDNOSTI	SLABOSTI
• Ugodne geografska lega z dostopnostjo ekosistemskih storitev (bližina prometnic, železnice, velike gozne površine, površine za rekreacijo) • Velika površina gozdov (biomasa) • Ugodna geografska lega za izkoriščanje vetra • Velik % zavarovanih območij (Natura 2000, Ramsarsko območje, Regijski in krajinski park) • Ugodna klima (malo sušnih obdobj, zmerne temperature) • Bogata naravna dediščina, izjemna biotska pestrost	• Odsotnost regionalnega prostorskega načrtovanja • Odsotnost učinkovitega sodelovanja lokalnih skupnosti z upravljavci zavarovanih območij • Razpršena poselitev in pomanjkljivost ustreznega čiščenja komunalnih odpadnih voda, slabše delovanje nekaterih naprav • Odsotnost vodovodnega sistema in pitne vode nekaterim prebivalcem Primorsko-notranjske regije (razpršena poselitev)
PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
• Možnosti za koriščenje lesne biomase (OVE) • Krožno gospodarstvo • Zeleni turizem • UNESCO območji, potrjeno in nominirano	• Pomanjkanje vlaganj v okoljske projekte • Onesnaževanje voda tam, kjer ni komunalnih čistilnih naprav zaradi razpršene poselitve • Premajhen interes upravljavcev zavarovanih območij za upravljanje z zavarovanimi območji narave • Podnebne spremembe in ujme (poplave kraških polj, žled)

2.3.6. Infrastruktura

PREDNOSTI	SLABOSTI
• Ugodna geografska lega • Krajinska in kulturna pestrost • Dobro razvita optična omrežja v mestnih območjih • Izkušnje z gradnjo in uporabo širokopasovne infrastrukture na območju belih lis s strukturnimi sredstvi EU 2007–2013 • Izdelane celostne prometne strategije v Občinah Postojna, Pivka, Cerkljica in Ilirska Bistrica • Uspešen program računalništva v okviru ŠC Postojna	• Odsotnost regionalnega prostorskega načrtovanja • Neenakomeren razvoj znotraj regije • Razpršena poselitev in razpršena gradnja • Neustrezne storitve in pomanjkljiva infrastruktura za javni potniški promet – predvsem medkrajevni avtobusni promet in regionalne železniške povezave • Neustrezna cestna povezanost znotraj regije • Neustrezna kvaliteta vozniških površin nekaterih pomembnejših državnih cest • Slabo stanje razpoložljivosti širokopasovne infrastrukture na podeželju
PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
• Nadaljevanje vzpostavljanja celovitega omrežja daljinskih kolesarskih poti • Razvoj logističnih in potniških multimodalnih centrov ob osrednjih prometnih koridorjih	• Nadaljevanje pomanjkanja vlaganj v storitve in infrastrukturo za javni potniški promet – predvsem v medkrajevni avtobusni promet in regionalne železniške povezave

• Izvajanje ukrepov spodbujanja bolj trajnostne multimodalne urbane mobilnosti • Urejanje P+R mirujočega prometa ob glavnih prometnih povezavah • Uvajanje novih oblik mobilnosti na podežlju (npr. prevozi na klic, sopotništvo)	• Pomanjkanje sredstev za spodbujanje bolj trajnostne mobilnosti na podežlju • Nadaljnja centralizacija Slovenije • Premajhen interes zasebnih vlagateljev in operaterjev elektronskih komunikacij na podežlju
---	--

2.4. Razvojni položaj regije v slovenskem in mednarodnem prostoru

Primorsko-notranjska regija s svojimi 1.456 km² predstavlja eno manjših regij v Sloveniji, ki je obenem tudi najredkeje poseljena. Za regijo je značilna razpršena poseljenost, z le enim središčem nacionalnega pomena (regionalno območje) v Postojni ter z enim središčem regionalnega pomena v Ilirski Bistrici.

Regija se ponaša z geografsko ugodno lego, ki predstavlja enega izmed ključnih strateških elementov za razvoj regije. Njena pozicija predstavlja izjemno priložnost za razvoj medregionalnega in mednarodnega sodelovanja regije na vseh področjih, posledično pa tudi za večjo vpetost v širši (evropski) prostor. Med najbolj pomembnimi priložnostmi Primorsko-notranjske regije za razvoj je zato pomembno mednarodno sodelovanje v smislu internacionalizacije regijskega gospodarstva, pa tudi v smislu povezovanja s širšim evropskim prostorom, z namenom oblikovanja partnerstev in sodelovanja na različnih razvojnih področjih. Slednje je sicer tudi v pretekli finančni perspektivi bilo izpostavljeno kot pomemben element krepitve gospodarskega in družbenega razvoja, tudi s pomočjo različnih finančnih virov, ki jih spodbuja Evropska unija in, ki so usmerjenih v medregionalno, mednarodno in transnacionalno sodelovanje. Gre za programe teritorialnega (Mediterran, Jadransko-ionski prostor, Podonavje in Srednja Evropa) in čezmejnega sodelovanja (program sodelovanja med Italijo in Slovenijo ter med Hrvaško in Slovenijo), pa tudi ostale, bolj centralizirane programe kot so Erasmus+, Horizon 2020, COSME itd. Ocenjujemo, da se je v tem prostoru Primorsko-notranjska regija že v pretekli finančni perspektivi dobro pozicionirala, tako v regiji kot izven nje, krepitev podobe regije pa se še naprej nadaljuje s širjenjem že dobro prepoznavne znamke Zeleni kras, primarno na področju turizma, dolgoročno pa tudi na ostala področja delovanja. Krepitev mednarodnega sodelovanja še naprej ostaja pomemben izziv za Primorsko-notranjsko regijo, pri čemer je izpostavljena predvsem potreba po krepitvi institucionalnih zmogljivosti regijskih organizacij, dodaten izziv pa bo v prihajajočem programskem obdobju predstavljala tudi problematika zagotavljanja lastnega sofinanciranja in predfinanciranja izvajanja mednarodnih projektov.

Primorsko-notranjska regija je obmejna regija, na meji s Hrvaško sta pozicionirani dve od šestih občin (Ilirska Bistrica, Loška dolina), ki skladno z državnimi usmeritvami sodelujeta s sosednjimi regijami in državami tudi pri urejanju problematik skupnega pomena, še zlasti pri infrastrukturi, varstvu okolja, skupnem urejanju in izkoriščanju voda, urejanju območij varstva narave in skupnih turističnih regij, gospodarskem in maloobmejnem sodelovanju.

3. Vizija Primorsko-notranjske regije

Vizija Primorsko-notranjske regije sledi že v prejšnjih programskih obdobjih zastavljenim vrednotam:

- odgovorna raba virov,
- ohranjanje narave,
- visoka kakovost življenja,
- konkurenčnost gospodarstva in
- vključujoča družba.

Z izpostavljanjem pomena sodelovanja in delovanja v skladu z načeli trajnostnega razvoja se tako vizija Primorsko-notranjske regije glasi:

S sodelovanjem in odgovorno rabo virov do boljše kakovosti življenja na Zelenem krasu.

3.1. Razvojna specializacija in razvojne prioritete Primorsko-notranjske regije

Regija je že v preteklem obdobju izkazovala razvojno usmerjenost na osnovi načel trajnostnega razvoja, ki jih je aplicirala na vsa interesna področja in ki predpostavljajo:

- (1) razvoj t. i. zelenega gospodarstva, z nizkim ali ničnim škodljivim vplivom na okolje ter
- (2) hkratno spodbujanje razvoja trajnostno naravnane, socialno vključujoče družbe.

V skladu s cilji trajnostnega razvoja (Organizacija združenih narodov), ki v ospredje prav tako postavlja uravnotežen gospodarski, družbeni in okoljski razvoj, tudi Primorsko-notranjska regija izpostavlja sledeče smernice razvoja:

- prestrukturiranje gospodarstva v smeri zmanjšanja okoljskega odtisa t. i. zrelih tehnologij oz. industrij in storitev ter ustvarjanje novih, zelenih delovnih mest;
- spodbujanje ukrepov za socialno kohezivnost prebivalstva, vključno z ukrepi vključevanja ranljivih skupin pri delu in življenju ter z upoštevanjem principov medgeneracijskega sodelovanja;
- spodbujanje ukrepov za trajnostno gospodarjenje in upravljanje z naravnimi viri, predvsem s strateškimi viri Slovenije (voda in les - dvig dodane vrednosti v verigi gozd-les, industrijska simbioza, zapiranje snovnih zank);
- dvig konkurenčnosti gozdarstva in lesne industrije (bolj učinkovito gospodarjenje z gozdovi, revitalizacija lesno predelovalne industrije, ohranjanje ponora CO₂);
- razvoj odgovornega turizma, predvsem v zavarovanih in območjih Natura 2000 ter na podeželju, vlaganje v zeleno infrastrukturo in ukrepe za varstvo narave (spodbujanje oblikovanja lokalnih verig dobaviteljev za potrebe turizma);
- vlaganje v učinkovit prostorski razvoj, ki bo podpiral izboljševanje konkurenčnosti podjetij in kakovost bivanja in povečal intenzivnost gradnje v urbanih okoljih (sistem e-prostor, celovit

razvoj urbanih območij, vključno z urbano prenovo, stanovanjska politika, izboljšanje kakovosti bivanja na okoljsko degradiranih območjih);

- investiranje v okoljsko infrastrukturo (varna oskrba s pitno vodo, infrastruktura za odvajanje in čiščenje komunalnih odpadnih voda, poplavna varnost, suša, infrastruktura za ravnanje z odpadki, sanacija okoljsko degradiranih območij);
- zanesljivost oskrbe z energijo s povečanjem energijske učinkovitosti in doseganjem najvišjega deleža uporabe OVE v EU, delujoč sistem razvoja, financiranja in izvedbe investicij v energijsko učinkovitost (energijska sanacija stavb v javnem in zasebnem sektorju in prenova sistemov javne razsvetljave, pogodbeno zagotavljanje prihrankov, tehnološka prenova za dvig energijske učinkovitosti podjetij, infrastruktura za distribucijo energije);
- povečanje deleža lokalne samooskrbe in izboljšanje konkurenčnosti živilsko predelovalne industrije;
- razvoj in prilagajanje kmetijske dejavnosti v luči prilagajanja okoljskim standardom in podnebnim spremembam ter dviga konkurenčnosti (ohranjanje kvalitete in rodnosti tal ter proizvodnega potenciala kmetijskih zemljišč, izkoristiti potencial malih kmetij, spodbujanje in promocija lokalne proizvodnje);
- spodbujanje diverzifikacije dejavnosti na podežlju, ki temelji na izrabi endogenih virov lokalnega okolja (les, naravna in kulturna dediščina).

Na osnovi ocene razvoja, ki ga beležimo v regiji ter z upoštevanjem izpostavljene razvojne specializacije v novem RRP izpostavljamo tri horizontalne razvojne prioritete Primorsko-notranjske regije:

Prioriteta 1: Spodbujanje konkurenčnosti gospodarstva ter ohranjanje, razvoj in ustvarjanje novih delovnih mest

V Primorsko-notranjski regiji smo usmerjeni v iskanje tistih priložnosti, ki prispevajo k spodbujanju gospodarskega razvoja, tako na sektorski kot tudi organizacijski ravni, s ciljem povečevanja dodane vrednosti regijskega gospodarstva in posledično konkurenčnosti v nacionalnem in mednarodnem, globalnem okviru. Pri tem je posebna pozornost namenjena ohranjanju, razvoju in ustvarjanju novih delovnih mest, v okviru že obstoječih podjetij, pa tudi v na novo nastajajočih perspektivnih panogah. V okviru te prioritete bomo usmerjeni tudi v ustvarjanje ugodnega okolja za razvoj, ki predpostavlja intenzivno sodelovanje in povezovanje med pomembnimi razvojnimi akterji v regiji. Tako bomo spodbujali iniciative, ki zagotavljajo povezovanje med institucijami znanja in gospodarstvom, krepitev inovacijske miselnosti in inovacijske kulture, na ravni družbe in na ravni organizacij, družbene odgovornosti podjetij ter nenazadnje promocijo in krepitev podjetniške miselnosti.

Prioriteta 2: Trajnostni okoljski in infrastrukturni razvoj regije

Ker velika večina Primorsko-notranjske regije leži na kraških tleh, hkrati pa je najredkeje poseljena regija v Sloveniji, za katero je značilna izrazita razpršena poselitev, izpostavljamo skrb za ohranjanje okolja in narave kot eno od temeljev za uspešen nadaljnji razvoj. Tako bomo v okviru te prioritete spodbujali nadaljnja vlaganja v okoljsko infrastrukturo, ki bo ohranjala ali izboljšala ugodno stanje okolja. Na drugi strani želimo naravne danosti bolj približati domačinom in obiskovalcem, tudi preko obnove ali postavitve turistične in ostale potrebne infrastrukture na točkah, kjer je le-ta pomanjkljiva

oz. odsotna, a potrebna. Pri načrtovanju javnih in zasebnih posegov v okolje in prostor bomo spodbujali in poudarjali princip usklajenosti in upoštevanja načel trajnostnega razvoja. Ohranjena narava in okolje sta namreč osnovni pogoj za bodoči gospodarski razvoj, širitev ponudbe in ustvarjanje novih delovnih mest v turizmu in z njim povezanimi panogami, ki nudijo v našem prostoru mnogo razvojnih priložnosti.

Prioriteta 3: Vključujoča družba in spodbujanje razvojnega potenciala regijskih človeških virov

Človeški viri predstavljajo pomemben element za razvoj in blaginjo gospodarstva. Primorsko-notranjska regija prepozna njihov potencial v relaciji do spodbujanja konkurenčnosti gospodarstva, hkrati pa človeški viri v regiji predstavljajo pomembnega deležnika, ki je v aktualnem programskem obdobju bil nekoliko manj izpostavljen. V okviru te razvojne prioritete bomo zato spodbujali nadaljnja vlaganja v človeške vire, ki bodo usmerjena tako v spodbudo človeškim virom na trgu dela, tekom njihove delovne aktivnosti kot tudi v sferah izven te (npr. preko vseživljenjskega učenja, medgeneracijskega sodelovanja itd.). Investicije znotraj te prioritete bodo prispevale tudi k reševanju širših družbenih problemov, ki imajo neposreden vpliv na blaginjo in kakovost življenja v regiji. Gre za področja mobilnosti prebivalstva, njihovega zdravja in aktivnosti, kakovostnega staranja prebivalstva ter ostalih družbenih izzivov. Spodbujali bomo tudi iniciative, ki zagotavljajo visoko stopnjo blaginje v regiji, osebni in profesionalni razvoj človeških virov ter zdravo in aktivno prebivalstvo Primorsko-notranjske regije.

4. Strateški razvojni cilji Primorsko-notranjske regije

Skladno s predstavljeno analizo stanja, na osnovi opravljene t. i. SWOT analize ter skladno s stališči deležnikov iz Primorsko-notranjske regije v nadaljevanju predstavljamo cilje na posameznih razvojnih področjih, ki predstavljajo ključni element za spodbujanje skladnega regionalnega razvoja na ravni Primorsko-notranjske regije.

Ker gre za elemente, ki smo jih izoblikovali v obdobju, ko na nacionalni ravni še ni dokončnih jasnih razvojnih in programskih usmeritev, navedene cilje obravnavamo kot strateško izhodišče za nadaljnjo razpravo o skupnih interesih na ravni RS in Primorsko-notranjske regije. Hkrati opredeljeni razvojni cilji kažejo na prioriteten usmeritev Primorsko-notranjske regije in predstavljajo podlago za oblikovanje bolj podrobno upredeljenih ukrepov in aktivnosti, ki kažejo na način uresničevanja tako zastavljenih ciljev.

4.3.1. Gospodarstvo

Zdravo gospodarstvo

- Izboljšati konkurenčnost regijskega gospodarstva podjetij
- Spodbuditi nastanek novih in razvoj obstoječih podjetij
- Spodbuditi nastanek novih delovnih mest v regijsko perspektivnih panogah kot so turizem, lesarstvo in podeželje
- Spodbujati podjetništvo, ki ustvarja nova delovna mesta in dodano vrednost

Spodbuda raziskovalno-razvojni aktivnosti

- Spodbuditi raziskovalno-razvojni aktivnosti in inovacijske sposobnosti gospodarstva
- Spodbujati internacionalizacijo, tuje investicije v razvojne projekte
- Oblikovati spodbude za povečevanje investicij v gospodarstvu
- Spodbuditi investicije v regiji

Sodobno gospodarstvo

- Spodbujati k digitalni transformaciji in digitalizaciji regijskih podjetij
- Spodbujati trajnostni pristop gospodarstva, krožno in nizko-ogljeno gospodarstvo
- Spodbuditi družbeno odgovorno gospodarstvo in socialno podjetništvo

Podpora za rast gospodarstva

- Ustvarjati pogoje, infrastrukturo za razvoj gospodarstva (urejanje poslovnih con, inkubatorskih površin...)
- Zagotoviti učinkovito podporo gospodarstvu
- Krepiti partnerstva med podpornimi organizacijami in privatnim sektorjem, predvsem mikro podjetji
- Krepiti finančne instrumente za podporo gospodarstvu

4.3.2. Človeški viri in širši družbeni razvoj

Usposabljanje, izobraževanje in vseživljenjsko učenje

- Razviti kakovostne programe usposabljanja in izobraževanja za krepitev kompetenc, potrebnih za delo (strokovne kompetence, npr. posamezne sektorske kompetence, kompetence za raziskovalno-razvojno dejavnost itd.; kompetence, prilagojene potrebam sodobnega gospodarstva, ki ga označuje digitalizacija, krožno gospodarstvo itd.) in življenje v sodobni družbi (splošne kompetence, funkcionalna in digitalna pismenost)
- Spodbuditi razvoj e-oblik izobraževanja, usposabljanja in vseživljenjskega učenja
- Povečati vključevanje prebivalstva v vseživljenjsko učenje z namenom krepitev ključnih kompetenc in življenjske vitalnosti
- Povečati sodelovanje med izobraževanjem in gospodarstvom

Trg dela

- Spodbuditi nastanek novih delovnih mest in spodbuditi prilagodljivost obstoječih delovnih mest sodobnim potrebam (podaljševanje delovne dobe, spremenjena intenziteta dela itd.), s poudarkom na specifičnih ciljnih skupinah
- Spodbuditi kreiranje in prenos znanja znotraj in med delovnimi organizacijami
- Povečati sodelovanje regijskih delovnih organizacij z raziskovalnimi organizacijami znotraj in izven regije
- Spodbuditi zaposlovanje raziskovalnih in razvojnih kadrov
- Krepitev znanja, ustvarjalnosti in podjetniške miselnosti v regiji, s poudarkom na mladih
- Spodbuditi delovno aktivnost in zaposlovanje dolgotrajno brezposelnih in ostalih ranljivih skupin

Družbena blaginja

- Povečati socialno vključenost regijskega prebivalstva (vseživljenjsko učenje, socialna aktivacija, aktivna politika zaposlovanja)
- Razviti storitve za večje vključevanje oseb, ki so prikrajšane ali tvegajo socialno izključenost (pomoč na domu, bivalne enote, skrb za brezdomce, ...)
- Ohranjanje in nadaljnje zagotavljanje kakovostne zdravstvene infrastrukture ter preventivnih in kurativnih storitev, prilagojenih potrebam posameznih skupin (npr. starejši, aktivna delovna sila, izpostavljena stresu, oboleli za duševnimi boleznimi)
- Povečati privlačnost regije za delo in življenje mladih (izobraženih) iz regije in spodbuditi priseljevanje mladih iz drugih okolij
- Spodbuditi ustvarjanje pogojev za uspešno usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja (otroško varstvo, skrb za starejše sorodnike, dostop do kulturnih storitev, preživljanje prostega časa itd.)
- Nadalje razviti kulturne, športne in druge dejavnosti za prosti čas ter zagotavljanje dostopnosti ponudbe in raznovrstnosti za vse prebivalstvo
- Povišati stopnjo ohranjanja in revitalizacije kulturne dediščine ter njene prepoznavnosti
- Spodbuditi učinkovito stanovanjsko politiko in zagotoviti dostop do stanovanja
- Povečati dostopnosti javnih objektov za ljudi s posebnimi potrebami

4.3.3. Turizem

Glavni cilj na področju razvoja turizma v Primorsko-notranjski regiji predstavlja **zagotavljanje kakovostno upravljanje destinacije Zeleni kras** (strateško premišljen in usmerjen razvoj destinacije in upravljanje vseh elementov ponudbe in povpraševanja), **tokov** (geografska in časovna razpršitev povpraševanja) in **izkušenj uporabnikov** (kakovost življenja prebivalcev na eni strani in kakovost izkušnje obiskovalca na drugi). Za doseganje navedenega smo izpostavili še sledeče specifične cilje:

- Nadgraditi model sodelovanja med ključnimi deležniki na ravni destinacije (pretok informacij, sodelovanje, ...)
- Nadgraditi redni sistem usposabljanja človeških virov na destinaciji – capacity building (definiranje potreb, modela izvedbe)
- Opredeliti novo razvojno-trženjsko strategijo turizma na ravni destinacije (2021-2027), ki naj bo vpeta v načrte občin in turističnega gospodarstva in bo vključevala skupno vizijo za razvoj destinacije na trajnosten način, s pozitivnimi vplivi na naravno in družbeno okolje in za pozitivne učinke za vse ključne skupine deležnikov (prebivalci, podjetja in obiskovalci)
- Aktivno izvajati zeleno shemo slovenskega turizma na občinskih in regijski ravni
- Urejati promet na območju znamenitosti v skladu z načeli trajnostne mobilnosti in dostopnosti
- Krepi destinacijsko znamke Zeleni kras in re-definirati arhitekturo znamk
- Konstantno in okrepljeno zagotavljati digitalno podporo destinaciji in turističnemu sektorju
- Izvajati nadzor in upravljanje s tokovi obiskovalcev
- Aktivirati kulturno dediščino v turizmu (snovno in nesnovno) z urejanjem infrastrukture in razvojem vsebin
- Nadaljevati z razvojem in oblikovanjem Integralnih turističnih produktov, predvsem na temo nosilnega produkta Doživetja narave
- Podpora in nadgradnja dogodkov, ki krepijo imidž in prepoznavnost destinacije (kulturni, športni, naravoslovni, zgodovinski)

4.3.4. Podeželje

Skladno s predstavljeno analizo stanja, na osnovi opravljene SWOT analize ter temelječ na izpostavljenih razvojnih izzivih so cilji na področju podeželja sledeči:

- Spodbuditi trajnostni razvoj podeželja, ki temelji na endogenih lokalnih potencialih
- Spodbuditi lokalno oskrbo za večjo prehransko varnost
- Razviti podeželje, ki vključuje nove potrebe

4.3.5. Okolje

Skladno s predstavljeno analizo stanja, na osnovi opravljene SWOT analize ter temelječ na izpostavljenih razvojnih izzivih so cilji na področju okolja sledeči:

- Povečanje energetske učinkovitosti
- Spodbujanje rabe energije iz obnovljivih virov

- Spodbujanje prilagajanja podnebnim spremembam in preprečevanje tveganj ter krepitev odpornosti na nesreče
- Spodbujanje trajnostnega gospodarjenja z vodnimi viri
- Spodbujanje prehoda na krožno gospodarstvo
- Izboljšanje in ohranjanje biotske raznovrstnosti, zelene infrastrukture v urbanem okolju in zmanjšanje onesnaženja

4.3.6. Infrastruktura

Skladno s predstavljeno analizo stanja, na osnovi opravljene SWOT analize ter temelječ na izpostavljenih razvojnih izzivih so cilji na področju infrastrukture sledeči:

- Izboljšati digitalno povezanost regije
- Urediti cestno infrastrukturo in javni promet
- Izboljšati trajnostno mobilnost v regiji
- Nadgradnja športno-rekreativne letališke infrastrukture